

Gražinos ir Vytauto Landsbergių priėmimas 1990 m. Lietuvos ambasadoje Washington'e, JAV; kairėje – viceministrė Skirma Kondratienė, dešinėje būsto ir urbanistikos ministras (sekretorius) Jack Kemp'as ir jo žmona Joanne. R. Kondrato asmeninis archyvas

kun. Anthony J. Tamulis (Mt. Olive, IL) pasiuntė po 1000 dolerių, 1992 m. sausio 30 d. buvo pasiųstas Montella'os lietuvių tautinio klubo (Brockton, MA) 2500 dol. čekis³⁰. Dėkodamas už paramą ambasadorius S. Lozoraitis pažymėjo, kad jau „virš tūkstantis asmenų parėmė šios įstaigos pastangas“ ir turėjo vilčių, kad ambasados darbas bus naudingas ne tik Lietuvai, bet ir JAV lietuviams³¹.

2. JAV LB, ALT ir VLIK politinė parama Lietuvos valstybei

Parama 1990-1991 metais

Amerikos lietuvių taryba budriai sekė Baltųjų rūmų darbus ir pareiškimus. Pasinaudojus progomis būdavo primenami Lietuvos reikalai. ALT'a išliko ištikima savo pagrindiniam principui ir tikslui: atstatyti laisvą, nepriklausomą ir demokratinę Lietuvos Respubliką. Tą pačią valandą, kada buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė, ALT'a prezidentui George H. W. Bush'ui pasiuntė telegramą, kad JAV *de jure* ir *de facto* pripažintų naująją Lietuvos Respubliką. Tuo pačiu buvo pasiųstas sveikinimas Lietuvos parlamentui, Lietuvos žmonėms ir naujai atsikūrusioms partijoms. Be to, kovo 21 d. ALT'a pasiuntė laišką ir telegramą G. Bush'ui, prašant paremti

30 1991 08 27 M. Rudienės laiško S. Lozoraičiui nuorašas. LTSC/PLA, f. BALF, d. 62 (S. Lozoraitis, Jr.), l. n.; 1993 01 11 M. Rudienės laiško S. Lozoraičiui nuorašas. *Ten pat*; 1992 01 30 M. Rudienės laiško S. Lozoraičiui nuorašas. *Ten pat*.

31 1992 02 17 S. Lozoraičio laiškas M. Rudienei. *Ten pat*.

2/16/90 prez. Bush paskelbė proklamaciją "Lithuanian Independence Day." Pažymėtina, kad tokia proklamacija paskelbta tik ketvirtą kartą, t.y. 1983 m., 1985 m., 1988 m. ir 1990 metais. Didžiausią efektą sukėlė 1988 metų prez. Reagan proklamacija, kada okupantas daugiausia reagavo, prieš pat lietuvių tautos prasiveržimą į laisvę ir susibūrimą į "Sąjūdį."

x x x

2/22/90 Atstovų Rūmuose kongr. Annunzio, ALTui prašant, pravedė Vasario 16 minėjimą. Invokaciją sukalbėjo kun. Antanas Mielūnas. Dalyvavo ALTO sudaryta delegacija. Tą dieną minėjimo proga pateikė pareiškimus 20 kongresmanų.

x x x

3/4/90 Wash. D.C. įvyko JBANC - Jungt. Pabaltiečių Komiteto metinis pirmininkų posėdis, nuo kada JBANC pirmininkavimą iš lietuvių perėmė estai - Estų Amerikos Taryba - pirm. Juan Simonson. Tą dieną lietuvių, latvių ir Estų pirmininkai pasiuntė bendrą raštą prez. Bushui ir valst. sekr. Bakeriui, kad Sovietai sustabdytų kariuomenės siuntimą iš Čekoslovakijos į Pabaltijo kraštus.

x x x

3/11/90 tą pačią valandą, kada demokratiškai išrinktas Lietuvos parlamento vienbalsiai paskelbė Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės Atstatymo deklaraciją, ALTAS tuoj pasiuntė prez. Bushui telegramą, kad naująją Lietuvos Respublikos Vyriausybę pripažintų de jure ir de facto. Taip pat pasiūstas (FAX) sveikinimas Lietuvos Respublikos prezidentui Vyt. Landsbergiui, parlamentui, Lietuvos žmonėms ir naujai atsikūrusioms partijoms.

x x x

3/21/90 pasiūstas laiškas prez. Bushui, kad paremtų Lietuvos reikalus, padarant atitinkamus pareiškimus.

Tą pačią dieną prez. Bushui pasiūsta telegrama, kad paremtų Lietuvos iniciatyvą atstatyti Lietuvos Nepriklausomybę.

x x x

3/27/90 dėl padidėjusių Sovietų teroro veiksmų Lietuvos Respublikoje, ALTAS pasiuntė griežtas telegramas prez. Bushui ir sekr. Bakeriui, kad imtųsi skubios akcijos prieš vykdomą Lietuvoje Sovietų karinį terorą.

Taip pat reagavo ALTO skyriai, latvių ir estų centrinės organizacijos, JBANC ir kt.

x x x

3/30 - 4/1/90 įvyko Veiksnių Konferencija Wash. D.C. Po tris atstovus dalyvavo iš VLIK, PLB, JAV LB, Kanados LB ir ALTO.

ALTUI atstovavo pirm. G.Lazauskas ir buvę ALT pirmininkai - T. Blinstrubas ir dr. J.Valaitis.

Prieš delegacijai išvykstant buvo sušauktas specialus ALT politinės komisijos posėdis. Politinėje komisijoje dalyvauja: pirm. pavad. K.Oksas, v.p. V.Naudžius, buvę ALT pirmininkai - inž. Eug. Bartkus, T. Blinstrubas, dr. J.Valaitis ir Lietuvos Laisvės Lygos atstovai dr.Alg. Statkevičius ir dr. K.Eringis, VLIKo valdybos atstovas inž.P.Narutis.

x x x

4/7/90. ALTAS yra narys "National Confederation of American Ethnic Groups, Inc. Dr. Jonas Genys yra šios organizacijos garbės pirmininkas. Ši organizacija savo konferencijoje, Wash. D.C., 4/7/90 vienbalsiai priėmė palankią Lietuvos reikalui rezoliuciją, kurią dr. J.Genys perdavė (asmeniškai) prezidentui Bushui ir valst. sekr. Bakeriui su jais pasimaitymo metu.

x x x

4/11/90 audiencijoje pas prez. Bushą ALTO vardu dalyvavo ALT pir-

Iš ALT 50-ojo
suvažiavimo Chicago'je
protokolo 1990 m.
spalio 13 d. LTSC/PLA,
ALT fondas, d. Reg. Nr.
13293 (II), l. n.

Lietuvos reikalus ir Lietuvos žmonių iniciatyvą atstatyti savo šalies nepriklausomybę³². Telegramos, laiškai, memorandumai buvo siunčiami kongresmenams ir senatoriams, užsienio šalių, tame tarpe ir Sovietų Sąjungos, diplomatams. Pavyzdžiui, 1990 m. rugpjūčio mėn. kongresmenams buvo išsiųsta 400 laiškų, kad prisidėtų prie Durbin-Broomfield H.R 5481 rezoliucijos, jog būtų skiriama 10 mln. dol. humanitarinė pagalba Lietuvai³³. ALT'a glaudžiai bendradarbiavo su VLIK'u, latvių ir estų organizacijomis. Labai aktyviai veikė ALT'os atstovas Washington'e dr. Jonas Genys,

32 ALTO pirmininko Grožvydo Lazausko pranešimas. Amerikos lietuvių tarybos 50-tojo suvažiavimo Protokolas. 1990 m. spalio 13 d. Lietuvių tautiniai namai. Chicago, 1990, p. 2.

33 Ten pat.

kuris palaikė glaudžius ryšius su JAV politiniais sluoksniais ir nuolat dalyvavo politinėse konferencijose, kurias rengė Baltieji rūmai ir Valstybės departamentas. Jis buvo ir ALT'os atstovas Jungtiniame amerikiečių pabaltiečių tautiniame komitete (JBANC), kurio tikslas – kelti Baltijos valstybių (Lietuvos, Latvijos ir Estijos) reikalus JAV valdžios, Kongreso ir visuomenės sluoksniuose³⁴.

Lietuvai paskelbus nepriklausomybę VLIK'as tolesniuose įvykiuose aktyviai nedalyvavo, tačiau rėmė Lietuvos pastangas ir ragino užsienio valstybes teisiškai pripažinti Lietuvos valstybę. 1991 m. lapkričio 1-3 dienomis Chicago'je vyko VLIK'o seimas, kuriame jo pirmininkas dr. Kazys Bobelis apibendrino VLIK'o įnašą į Lietuvos nepriklausomybės atstatymą. Buvo nutarta, kad atlikęs savo misiją VLIK'as baigia darbą³⁵.

JAV LB nuolat teikė informaciją pradžioje Sąjūdžiui, o vėliau ir nepriklausomos Lietuvos vyriausybei apie užsienio politikos vystymąsi JAV ir ypač JAV valdžios įstaigose; organizavo daug protesto akcijų ir demonstracijų prie Sovietų Sąjungos ambasados Washington'e. Kai 1990 m. balandžio mėn. Sovietų Sąjunga pradėjo ekonominę blokadą Lietuvai, JAV LB nuolat teikė informaciją JAV valdžios įstaigoms apie blokados pasekmes Lietuvai. Tuo remdamasis Kongresas priėmė kelias rezoliucijas, remiančias Lietuvos nepriklausomybę. 1990 m. balandžio 11 d. JAV LB Visuomeninių reikalų tarybos pareigūnai atstovavo lietuviams Baltuosiuose rūmuose vykusiam pokalbyje tarp prezidento George H. W. Bush'o ir JAV lietuvių, latvių ir estų organizacijų atstovų. Buvo mėginama paveikti prezidentą ir valstybės sekretorių James Baker'į tvirtiau remti Lietuvos, Latvijos ir Estijos nepriklausomybę ir demokratijos atstatymą. Tą pačią savaitę JAV prezidentas G. Bush'as, Prancūzijos prezidentas F. Mitterrand'as ir Vokietijos kancleris H. Kohl'is paragino M. Gorbačiov'ą nutraukti ekonominę blokadą³⁶.

JAV LB, dirbdama su kitomis JAV lietuvių organizacijomis, 1990 m. balandžio mėn. pabaigoje surengė masinę demonstraciją prie JAV Kapitolijaus Washington'e, remiančią Lietuvos nepriklausomybės atstatymą. Renginys padėjo išjudinti lietuvius dirbti su savo vietų kongresmenais ir senatoriais ir garantuoti jų paramą Lietuvos valstybės pripažinimui. Puikus ir prasmingas pavyzdys – 1990 m. gegužės mėn. Vaiva Vėbraité-Gust ir Connecticut'o valstijos lietuviai pradėjo rinkti parašus po peticija, kuri reikalavo JAV vyriausybės pripažinti naują, demokratiškai išrinktą Lietuvos valdžią. Į šią iniciatyvą greitai įsijungė visi JAV lietuviai, ir per

34 Amerikos lietuvių tarybos 50-ties metų veiklos sukaktis. Chicago, 1991, p. 25; ALT pirmininko G. J. Lazausko pranešimas. *Amerikos lietuvių tarybos 51-ojo suvažiavimo Protokolas. 1991 m. spalio 19 d. Lietuvių tautiniai namai*. Chicago, 1991, p. 1.

35 VLIKas baigia savo veiklą. *Tautos fondas. Lithuanian National Foundation, Inc. 1943-2002*. Chicago: Draugo spaustuvė, 2002, p. 55.

36 *JAV LB penki dešimtmečiai 1951-2002. Auksinis jubiliejus*. Vyr. redaktorius ir sudarytojas Balys Raugas. Vilnius: Standartų spaustuvė, 2003, p. 615.

JAV LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS KRAŠTO VALDYBA
LITHUANIAN-AMERICAN COMMUNITY, INC.

2713 West 71st St. • Chicago, IL 60629 • (312) 436-0197 • FAX (312) 436-6909

JAV LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS KRAŠTO VALDYBOS PRANEŠIMAS

JAV LB XII-SIOS TARYBOS, III-SIOS SESIJOS

SUVAŽIAVIMUI, ĮVYKSTANČIAM DETROITE 1990 SPALIO 5-7 D.D.

JAV LB KRAŠTO VALDYBOS PIRMININKAS DR. ANTANAS RAZMA

1. Krašto valdybos sąstatas ir būstinių štabas

Kadencijos pradžioje krašto valdyba buvo sudaryta iš 16 narių, bet vėliau trim nariam pasitraukus (D. Valentinaite, R. Steponavičiūtė, P. Joga), šiuo metu valdyboje įvairias pareigas eina 14 asmenų (B. Jasaitienė eina dvi pareigas).

Krašto valdybos būstinėje Čikagoje nepilną laiką dirba reikalų vedėja Danutė Korzonienė, kartais turi pagelbininkę. Vašingtone - Government Affairs office - pilną laiką dirba Asta Banionytė-Conner su pagelbininkais (samdomais ir savanoriais).

2. Antrieji krašto valdybos veiklos metai

Nors pirmieji (1988-89) metai buvo labai aktyvūs ir produktyvūs, bet antrieji veiklos metai (1989-90) pralenkė pirmuosius visais atžvilgiais.

Įvairių planų greitų sprendimų reikalavimas privertė krašto valdybos posėdžius šaukti kas mėnesį.

Tautos išsilaisvinimo reikalams tiek LB krašto valdyba, tiek apygardų ir apylinkių valdybos paskyrė daugiausiai laiko, finansų ir darbo valandų. Buvo stengiamasi parūpinti kuo daugiau informacijos amerikiečių publikai, suorganizuoti demonstracijas, masinių laiškų rašymą bei telefoninius skambinimus JAV vyriausybei.

Tų uždavinių įgyvendinimui pagelbėti buvo paruošti ir išspausdinti šie leidiniai bei lankstinukai:

a. "History and Commemoration in the Baltic, The Nazi-Soviet Pact, 1939-1989", redaktorius dr. Saulius Sužiedėlis.

b. "A Statement on the Situation in Lithuania and United States Policy, May 30, 1990", redaktorius dr. Tomas Remeikis.

c. "Sujungtomis Rankomis ir Širdimis", lankstinukas paruoštas 1990 m. vasario 16-tajai.

d. "Lithuania - Lietuva", red. dr. Tomas Remeikis.

Iš JAV LB Krašto
valdybos pranešimo
1990 m. spalio 5-7
d. LTSC/PLA, JAV
LB Krašto valdybos
fondas, d. 2, b. I, l. n.

šešias savaites buvo surinkta daugiau kaip 160 000 parašų, kurie buvo įteikti JAV Kongresui³⁷.

Siekdama skatinti efektyvesnę politinę bei visuomeninę veiklą, įtaigoti JAV spaudą, Kongresą ir JAV valdžios įstaigas, prezidentą, JAV LB Visuomeninių reikalų taryba bei jos įstaiga (1988 m. įkurta Washington'e informacijos tikslais – vadovė Asta Banionytė iki 1998 m.) 1990-1992 m. Washington'e rengdavo politines konferencijas, kurioms vadovavo Regina Narušienė. Vyko pokalbiai su JAV valdininkais ir kon-

37 Ten pat, p. 615-616.

gresmenais, buvo koordinuojama efektyvesnė pagalba Lietuvai³⁸.

1991 m. sausio 13 d. – Kruvinąjį sekmadienį – vyko ALT'os, VLIK'o, JAV LB ir PLB atstovų skubus posėdis. Šių organizacijų pirmininkai pasirašė atsišaukimą į JAV visuomenę ir telegramą prezidentui G. Bush'ui. O sausio 14 d. ALT'os ir VLIK'o pirmininkai pasiuntė telegramą G. Bush'ui dėl medicinos pagalbos Lietuvai³⁹. Sausio 13 d. surengta demonstracija prie Baltųjų rūmų įgalino JAV LB atstovus dalyvauti pokalbyje su prezidento G. Bush'o patarėjais. Jau sausio 22 d. pats JAV prezidento štabas ėmėsi iniciatyvos kviesti mūsų atstovą į Baltuosius rūmus pokalbiui – aptarti, ką JAV valdžia šios krizės atveju galėtų daryti. Pokalbio su prezidento patarėju krašto saugumo klausimais Brent Scowcroft'u metu buvo užjęs ir prezidentas G. Bush'as, kuris 40 minučių klausėsi lietuvių patarimų ir nusiskundimų. Nerimstantys protesto veiksmai padėjo išjudinti G. Bush'o administraciją – 1991 m. pradėta teikti humanitarinė pagalba Lietuvai. Po sausio 13 d., kai JAV Atstovų rūmų nariai grįžo po atostogų, jie irgi pravedė kelias rezoliucijas, remiančias Lietuvą ir smerkiančias SSRS smurtą. Prieš tai JAV Senate buvo parengta rezoliucija, remianti Lietuvos nepriklausomybės atstatymą⁴⁰. Tiesa, senatoriai ir kongresmenai buvo susiskaldę – nepriklausomai nuo politinės krypties, vieni palaikė nuosaikią G. Bush'o politiką, kiti ragino aktyviau spręsti Lietuvos klausimą.

38 Ten pat.

39 ALT pirmininko G. J. Lazausko pranešimas. *Amerikos lietuvių tarybos 51-ojo suvažiavimo Protokolas. 1991 m. spalio 19 d. Lietuvių tautiniai namai*. Chicago, 1991, p. 2.

40 *JAV LB penki dešimtmečiai 1951-2002. Auksinis jubiliejus*. Vyr. redaktorius ir sudarytojas Balys Raugas. Vilnius: Standartų spaustuvė, 2003, p. 617-618.

JAV LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ

kviečia visus lietuvius, organizacijų atstovus, LB darbuotojus ir pareigūnus, kuriems rūpi įtvirtinti Lietuvos nepriklausomybę, į

DARBO LIETUVAI SEMINARĄ

Vašingtone, 1990 rugsėjo 27–30 d.d.

Seminaro tikslai:

- * Susipažinti su padėtimi Lietuvoje
- * Sudaryti paveikų Lietuvos reikams ginti darbuotojų tinklą
- * Aplankyti savo atstovus Kongrese su prašymu padėti Lietuvai
- * Pasiūlyti JAV politiką Lietuvos atžvilgiu su JAV valdžia
- * Apsvarstyti šiuolaikinius veiklos planus

Programos metmenys:

Ketvirtadienį, rugsėjo 27 d., Sheraton National Hotel

- * Registracija ir susipažinimas su seminario programa

Penktadienį, rugsėjo 28 d., Kapitoliuje ir Baltuosiuose Rūmuose

- * Pokalbis su „Baltic Freedom Caucus“ nariais Kongrese
- * Valstybės Departamento ir Kongreso atstovų pranešimai apie įstatymus liečiančius Lietuvą
- * Seminario dalyvių pasimatymai su Kongreso atstovais
- * Konferencija Baltuosiuose Rūmuose

Šeštadienį, rugsėjo 29 d., Sheraton National Hotel

- * Įvairūs politinio darbo seminarai
- * Lietuvių politinės veiklos tinklo organizavimas
- * Lietuvos atstovo Vašingtone pranešimas
- * Lietuvos Respublikos atstovo pranešimas
- * Iškilminga vakarienė dalyvaujant iškiliam lietuvių draugui

Sekmadienį, rugsėjo 30 d., Sheraton National Hotel

- * Darbo seminarų tąsa
- * Lietuvių Demokratų ir Respublikonų posėdžiai
- * Lietuvių advokatų sąjungos („bar“) steigiamasis suvažiavimas

Viešbučio rezervacijos:

- * Sheraton National Hotel, Columbia Pike & Washington, Arlington, VA, 703-521-1900.

Registracija:

- * JAV LB Krašto valdybos būstinėje, 2713 West 71st Str., Chicago, IL 60629, tel. 312-436-0197, fax 312-436-6909.
- * JAV LB Krašto valdybos įstaigoje Vašingtone, 2060 N. 14th Str., Suite 108, Arlington, VA 22201, tel. 703-524-0698, fax 703-524-0947.

JAV LB skelbimas apie „Darbo Lietuvai“ seminarą
Washington'e 1990 rugsėjo 27-30 d. R. Narušienės asmeninis
archyvas

Seminaro „Darbo Lietuvai“ dalyviai. R. Narušienės asmeninis archyvas

Rugpjūčio pučas Maskvoje pagreitino JAV valdžios apsisprendimą. Apsisprendimui įtakos turėjo ir nuo rugpjūčio 21 d. pradėtas masinis telegramų siuntimas prezidentui G. Bush'ui, senatoriams ir kongresmenams dėl Lietuvos pripažinimo. Buvo išleistas atsišaukimas „Paremame Landsbergio šauksmą“⁴¹. Bet kai 1991 m. rugsėjo 1 d. Maskva pripažino trijų Baltijos šalių nepriklausomybę, kitą dieną, t.y. rugsėjo 2 d., pripažinimą Baltijos šalių nepriklausomybei išreiškė ir G. Bush'as. JAV tapo tik 37-ąja valstybe, pripažinusia Lietuvos nepriklausomybę. Kitą dieną, rašant naujienas apie Lietuvą, prie vietovardžių Vilnius, Kaunas visuose JAV dienraščiuose atsiranda priešras Lithuania⁴².

Parama iki 2004 m. (stojimas į NATO)

Po 1991 m., kai dauguma valstybių Lietuvos nepriklausomybę jau buvo pripažinusios, JAV lietuvių misija pasikeitė. Bet mintis, kad JAV lietuviai ir toliau turi padėti Lietuvai, išliko. Lietuvai buvo reikalinga materialinė, humanitarinė ir moralinė parama. Be to, šalyje prasiėjo demokratinių institucijų atstatymas. Tai dar labiau skatino JAV LB daryti įtaigą JAV valdžiai, kad būtų skirta lėšų Lietuvos demokratijai ugdyti. 1998 m. sausio 16 d. Washington'e buvo pasirašyta „JAV-Baltijos charta“ (*US-Baltic Charter*), kuri apibrėžė politinį, saugumo ir ekonomikos bendradarbiavimą tarp Lietuvos, Latvijos, Estijos ir JAV. Į metinį JAV biudžetą buvo įtraukta piniginė pagalba Baltijos šalims,

Lietuvių kilmės JAV senatorius Richard Durbin. R. Narušienės asmeninis archyvas

Lietuvių kilmės JAV kongresmenas William „Bill“ Sarpalius. https://en.wikipedia.org/wiki/Bill_Sarpalius

41 ALT pirmininko G. J. Lazausko pranešimas. *Amerikos lietuvių tarybos 51-ojo suvažiavimo Protokolas. 1991 m. spalio 19 d. Lietuvių tautiniai namai*. Chicago, 1991, p. 3.

42 Gudžiūnaitė, J. Lietuvos įvaizdis JAV spaudoje 1988-1991 metais. *Oikos*, 2015, nr. 2 (20), p. 98-99.

JBANC emblema. https://en.wikipedia.org/wiki/Joint_Baltic_American_National_Committee

BAFL renginys-koncertas, skirtas Baltijos šalių siekiui stoti į NATO. <https://bafl.com>

jos valstybių karinėms pajėgoms kurti. Pasirašymo ceremonijoje dalyvavo JAV lietuvių atstovai: ALT'os pirmininkas prof. Jonas Račkauskas, Tautinės sąjungos pirmininkas Petras Buchas, Respublikonų federacijos pirmininkas Kazimieras Oksas, ALT'os atstovas Washington'e Algirdas Rimas, Lietuvių evangelikų vyskupas Hans Dumpys, *Lietuvių balso* redaktorius Vytautas Radžius, Lietuvos vyčių pirmininkas John Mankus ⁴³.

ALT'os ir JBANC, kuriam tuo metu vadovavo ALT'os pirmininkas G. Lazauskas, dėjo pastangas dėl rusų kariuomenės išvedimo iš Lietuvos. Buvo ne kartą kreiptasi laiškais, ne kartą susitikta su senatoriais ir kongresmenais, rengtos peticijos Rusijos ambasadai ir JAV valstybės sekretoriui James A. Baker'ui⁴⁴. ALT'a nuolat pasisakydavo už Karaliaučiaus (Kaliningrado srities) krašto demilitarizavimą. 1994 m. spalio 29-30 d. Chicago'je vykusiame XII Amerikos lietuvių kongrese ir ALT'os 54-ajame suvažiavime buvo priimta rezoliucija Karaliaučiaus krašto klausimu: „Karaliaučiaus kraštas nebuvo ir nėra Rusijos teritorijos dalis (...) Kongresas laiko Karaliaučiaus krašto ateitį neišspręstu ir atviru klausimu ir paveda ALT'os centro valdybai sudaryti komisiją memorandumui paruošti ir įteikti paruoštą memorandumą JAV prezidentui, prašant sušaukti Europos Taikos konferenciją (...) kur, be kitų klausimų, turėtų būti sprendžiamas Karaliaučiaus krašto klausimas, turėtų iš Karaliaučiaus krašto išvesti visą Rusijos kariuomenę ir pavesti Karaliaučiaus kraštą Jungtinių Tautų globai, atsižvelgiant į istorines ir etnografines Lietuvos sienas“⁴⁵.

Pati reikšmingiausia JAV lietuvių politinė parama – pagalba Lietuvai tampa NATO organizacijos nare. 1992-1993 m. JAV LB vadovybė Kongrese, JAV spau-

43 *JAV LB penki dešimtmečiai 1951-2002. Auksinis jubiliejus*. Vyr. redaktorius ir sudarytojas Balys Raugas. Vilnius: Standartų spaustuvė, 2003, p. 619; Dobkevičius K. Lietuvių išeivijos indėlis Lietuvos kelyje į NATO http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2005/06/08/darb_02.html (žiūrėta 2017 06 18); ALT pirmininko dr. Jono Račkausko pranešimas ALT'o 58-tajam suvažiavimui. *LTSC/PLA*, ALT fondas, d. Reg Nr. 13293 (II), l. n.

44 ALTO pirm. G. J. Lazausko pranešimas suvažiavimui 1992 m. spalio 31 d. *Amerikos lietuvių tarybos 52-ojo suvažiavimo Protokolas*. 1991 m. spalio 31 d. *Lietuvių tautiniai namai*. Chicago, 1991, p. 4.

45 Rezoliucija. *LTSC/PLA*, ALT fondas, d. Reg. Nr. 13293 (II), l. n.; Dirbame Lietuvai ir demokratijai (Amerikos lietuvių tarybos 56-asis suvažiavimas). *Dirva*, 1996, gruodžio 3, nr. 47, p. 1.

LITHUANIAN AMERICAN COUNCIL, INC.
AMERIKOS LIETUVIŲ TARYBA
5600 SOUTH CLAREMONT AVENUE CHICAGO, ILLINOIS 60636-1039

ALTO INFORMACIJOS

ALTO VALDYBOS PIRMININKAS:
PROF. DR. J. A. RAČKAUSKAS

ALTO VICEPILNININKAS INFORMACIJAI:
VYTAUTAS BILDUŠAS

1997 m. birželio 6d.

BALTIJOS KRAŠTŲ KELIAS Į PILNATEISĘ NATO NARYSTĘ:

ALTO atstovas Washingtone Algis Rimas, savo pranešime gegužės 23 d. tarp kitko rašė, kad Rytų ir Vidurio Europos Koalicijos susitikime su Jeremy Rosneriu, Baltųjų Rūmų pareigūnu, šis išreiškė, kad J.A.V. dar nėra nusprendusios kokius kraštus remti Madride... Sakė, kad birželio mėnesį atskiri departamentai iduos pasiūlymus, ir jie bus suderinti J.A.V.-bių vyriausybėje ir su sąjungininkais Madride. Sprendimai bus daromi vienbalsiai. Prezidentas Clintonas padarys pagrindinį pranešimą maždaug gegužės 31d. West Pointe. Po Madrido, bus derybos su pakviestais kraštais ir iki gruodžio bus sudaromi projektai priėmimo protokolams, kurių kiekvienas bus patvirtintas visų NATO narių vyriausybių ir 1998 metų bėgyje, perduoti visiems NATO parlamentams, ir kongresui..."

Šioje informacijos laidoje duodame Prezidento Bill Clintono laišką ALTO pirmininkui dr. Jonui Račkauskui, kuriuo jis atsako į ALTO pirmininko kreipimąsi Pabaltijo NATO narystės reikalu.

Taip pat čia duodame JBANCo paruoštą raportą apie statusą visų rezoliucijų, kurios buvo pateiktos JAV -bių Senatui bei Atstovų Rūmams.

Artimoje ateityje duosime didžiųjų Amerikos laikraščių pasisakymus Baltijos kraštų priėmimo į NATO reikalu –NEW YORK TIMES (1997-VI-2) ir CHICAGO TRIBUNE (1997-VI-1).

NEPAVARKITE! KIEKVIENAS iš mūsų rašykime laiškus savo abiem senatoriams, kongresmenui, bei Prezidentui; PRAŠYKIME, KAD JIE PAREMTŲ BALTIJOS KRAŠTŲ PRIĖMIMĄ Į NATO PIRMAJAME RAUNDE! — RAŠYKIME ŠIANDIEN!

1997 m. birželio 6 d.
ALT'os informacija
„Baltijos kraštų kelias
į pilnateisę NATO
narystę“. LTSC/PLA,
ALT fondas, d. (ALT nuo
1997 m.)

doje ir JAV politikos institutuose Washington'e pradėjo kelti Lietuvos narystės NATO klausimą. Tai Lietuvai garantuotą visateisės Europos valstybių narės statusą ir tuo pačiu užtikrintą, kad jos sienos ir nepriklausomas valdymas bus ginamas visų NATO narių. 1994 m. sausio mėn. Lietuvos prezidentas Algirdas Brazauskas pritarė JAV lietuvių iniciatyvai. Tačiau prireikė kone dešimtmečio įrodinėti, kol JAV valdžia patikėjo Lietuva, kad ji yra rimta NATO kandidatė.

1996 m. vasario 11-12 d. JAV LB pirmininkė R. Narušienė, A. Banionytė ir Cetrinės ir Rytų Europos koalicijos pirmininkai dalyvavo pasimatyme su prezidentu Bill Clinton'u, kuriam buvo viešai iškeltas NATO plėtros klausimas ir Baltijos valstybių saugumo klausimas ir įteikti raštai. Vėlesnių vizitų Baltuosiuose rūmuose metu susidarė įspūdis, kad JAV valdžios institucijos nesutaria, o prezidentas nėra apsi-

JAV lietuvių organizacijų ir Lietuvos atstovai 2001 m. kovo 11 d. pasirašo Deklaraciją dėl Lietuvos pakvietimo į NATO. Iš kairės: Lietuvos prezidento patarėjas Alvydas Medalinskas, JAV LB Krašto valdybos pirmininkas Algimantas Gečys, JAV LB atstovas Algis Rimas, Lietuvos vyčių vadovas John R. Mankus, JAV LB vykdomojo komiteto pirmininkė Regina Narušienė, Lietuvos ambasadorius Vygaudas Ušackas, JAV Vakarų kranto ALT'os atstovė Angelė Nelsienė, Lietuvos atstovas ir koordinatorius prie NATO Giedrius Čekuolis, ALT'os pirmininkas Saulius Kuprys, JAV lietuvių respublikonų pirmininkas Jonas Urbonas. *Regina F. Narusis. Expansion of NATO. Role of the Lithuanian American Community, Inc.*

sprendęs dėl Baltijos valstybių narystės NATO struktūroje⁴⁶. JAV LB vadovybė ragino savo aktyvistus rašyti laiškus Senatui ir Kongresui, o taip pat nutarė remti Čekijos, Lenkijos ir Vengrijos pakvietimą į organizaciją. Už tai šių šalių atstovai pažadėjo remti Lietuvos kandidatūrą, o JAV lenkų kongresas priėmė 1998 m. spalio 29 d. rezoliuciją, ragindamas visus savo narius remti Lietuvos pakvietimą. Lenkai tą tikrai darė. Ypač JAV lietuviai suaktyvėjo 1999-2000 metais, kai JAV ruošėsi prezidento, Senato ir Kongreso rinkimams. Tai buvo gera proga JAV politikams parodyti, kad lietuvių išeivija domisi Lietuva ir jos

ateitimi. 2000 m. liepos 26 d. Centrinės ir Rytų Europos koalicijos (atstovaujančios 21 mln. JAV piliečių) atstovai, tame tarpe JAV LB pirmininkė R. Narušienė, prof. V. Bieliauskas, ALT'os atstovai Algis Rimas ir Anatolijus Milūnas bei JAV LB įstaigos Washington'e darbuotoja Audronė Pakštienė, surengė specialų pasitarimą NATO ir būsimų JAV rinkimų reikalais. Buvo nutarta reikalauti iš demokratų ir respublikonų pritarimo NATO plėtimui. Ir buvo kreiptasi į abu kandidatus į prezidentus – G. Bush'ą, Jr, ir A. Gore'ą, kad jie pareikštų savo nuomonę. Buvo kreiptasi ir į kai kuriuos senatorius ir kongresmenus, apsilankyta JAV Valstybės departamente, nuolat buvo palaikomi ryšiai su Kongreso vadovu D. Hastert'u, kuris buvo Illinois valstijos kongresmenas. Rezultatai buvo pozityvūs – abu kandidatai į prezidentus ir jų partijos užtikrino, kad rems NATO plėtrą⁴⁷. Tai jau leido realiai galvoti apie Lietuvos narystę NATO. 2001 m. kovo 11 d. pagrindinės JAV lietuvių organizacijos: JAV LB, ALT, Lietuvos vyčiai, JAV lietuvių respublikonų federacija sutarė spausti JAV adminis-

46 JAV LB penki dešimtmečiai 1951-2002. Auksinis jubiliejus. p. 621; *Expansion of NATO. Role of the Lithuanian American Community, INC.* Autor: Regina F. Narusis. Publisher: Lithuanian American Community, INC, p. n. (knygelėje chronologiškai nušviesta JAV LB veikla siekiant Lietuvai narystės NATO organizijoje).

47 *Ten pat.*

Lietuvių kilmės
JAV kongresmenas
John Shimkus
ir generolas
Jonas Kronkaitis.
R. Narušienės
asmeninis archyvas

BAFL emblema.
<https://bafl.com>

JAV prezidentas
George'as W.
Bush'as Vilniuje
2002 m. lapkričio
mėn. 23 d.
R. Narušienės
asmeninis archyvas

traciją, kad Lietuva 2002 m. būtų pakviesta į NATO⁴⁸. 2001 m. lapkričio 10 d. ALT'os 61-ajame suvažiavime buvo kalbama apie bendrą politinį darbą su JAV LB Politinių reikalų taryba⁴⁹.

Amerikos baltų laisvės lygos (ABLL) direktorių tarybai pritarus, 1998 m. JAV Kongrese Angelė Nelsienė įsteigė Kongreso narių grupę, pavadintą *Baltic Caucus*. Ją sudarė Atstovų rūmų nariai ir jos tikslas buvo atstovauti trims Baltijos valstybėms. Ši grupė JAV Kongrese tapo viena svarbiausių įstaigų, besirūpinančių Baltijos valstybių reikalais, ypač užtikrinant saugumą bei nepriklausomybę, o taip pat plėtojant JAV ir Baltijos valstybių bendradarbiavimą. Nuo pat įkūrimo pradžios vadovauti šiai grupei A. Nelsienė pakvietė respublikoną kongresmeną

48 Ten pat.

49 Šulaitis, E. ALT'o suvažiavime buvo brėžiamos naujos veiklos gairės. *Amerikos lietuvis*, 2001, lapkričio 17, nr. 46, p. 1.

John Shimkus ir demokratą kongresmeną Deni Kusunich'ių⁵⁰. ABLL ir visuomenės pagalba pavyko surinkti 79 Kongreso narius⁵¹.

Tragiški 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykiai JAV iš esmės pakeitė Vakarų politinę dinamiką ir JAV valdžios požiūrį į NATO plėtrą. Į NATO kandidačių sąrašą buvo įtraukti net septyni kraštai, jų tarpe – ir Lietuva su pavyzdingai reformuota kariuomene. 2002 m. lapkričio 22-23 d. Prahoje įvykusioje NATO valstybių vadovų konferencijoje Lietuva, Latvija, Estija, Bulgarija, Rumunija, Slovakija ir Slovėnija buvo pakviestos į NATO. Lapkričio 25 d. JAV prezidentas G. Bush'as apsilankė Lietuvoje ir Vilniuje, Rotušės aikštėje, pranešė šią žinią, pasakydamas savo garsiuosius žodžius: „Tie, kas pasirinktų Lietuvą savo priešu, taptų ir JAV priešu“. Pakvietimas dar turėjo būti patvirtintas NATO šalių parlamentuose, jų tarpe – ir JAV Senate. 2003 m. gegužės 8 d. Senate vienbalsiai (96 – už ir 0 – nebalsavo) patvirtino priėmimą į NATO. Ta proga G. Bush'as sukviėtė minėtų valstybių ambasadorius bei valdžių atstovus ir arti šimto tų tautų kilmės amerikiečių, kad praneštų šią svarbią naujieną. Lietuvių delegacija buvo pati skaitlingiausia – be Lietuvos atstovų dalyvavo JAV lietuviai: Andrius ir Saulius Anušiai, Jonas Urbonas, Regina Narušienė, Ingrida Bublienė, dr. Viktoras Stankus, Ramūnas Kondratas, Skirma Kondratas ir Audronė Pakštienė⁵². 2004 m. kovo 10 d. Lietuvos Seimas ratifikavo NATO sutartį.

JAV lietuvius ne mažiau džiugino kitas svarbus Lietuvai politinis įvykis – 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos valstybė tapo Europos Sąjungos nare. Ta diena tapo švente ir tautiečiams JAV⁵³.

Parama po 2004 metų

Lietuva, Latvija ir Estija gavo labai svarbų gynybinį skėtį. Atrodė, kad NATO ir ES struktūros garantavo saugumą. Tačiau, stiprėjant Rusijai ir jos agresyvumui, iševijoje ir Lietuvoje pradėta galvoti, kad neužtenka valstybei dalyvauti karinėse ir politinėse struktūrose. Politinė JAV lietuvių organizacijų parama ir toliau išlieka aktuali. Pavyzdžiui, 2004 m. lapkričio 6 d. ALT'os 64-ajame suvažiavime Chicago'je priimtoje rezoliucijoje numatyta dėti pastangas, kad JAV Kongresas ir Administracija įvairiomis programomis ir finansais remtų Lietuvos Respubliką, buvo keliamas Karaliaučiaus krašto klausimas, raginama toliau išlaikyti savo atstovybę Washington'e – JBANC ir planingai bendradarbiauti su JAV LB Visuomeninių reikalų taryba⁵⁴. O štai 2005 m.

50 Nelsienė, A. „Baltic Caucus“ mums vis dar svarbus. *Draugas*, 2013, lapkričio 7, nr. 131, p. 13.

51 Veličkaitė, L. Amerikos baltų laisvės lygos veikla ir siekiai. *Pasaulio lietuvis*, 2012, lapkritis, nr. 11, p. 33.

52 *Expansion of NATO. Role of the Lithuanian American Community, INC.*; Urbonas J. NATO plėtra ir priėmimas Baltuosiuose rūmuose. *Pasaulio lietuvis*, 2003, birželis, nr. 6, p. 12-13.

53 Mačiūnaitė, A. Lietuvos stojimo į ES proga – iškilingas pokylis Niujorke. *Amerikos lietuvis*, 2004, gegužės 8, nr. 19, p. 17-18.

54 Amerikos Lietuvių Tarybos 64-ojo suvažiavimo rezoliucija. *Ten pat*, lapkričio 20, nr. 47, p. 36.

Centrinės ir Rytų Europos koalicijos narių (jų tarpe – ir ALT'os bei JAV LB atstovai) susitikimas JAV Atstovų rūmuose 2010 m. rugsėjo 23 d. altcenter.org/category/american-lithuanian-council/page/2/

Vasario 16 d. proga priimtoje rezoliucijoje ALT'a ragino „JAV Administraciją stebėti ir pasmerkti šių dienų antidemokratinis reiškinius, kuriais Maskva siekia vėl valdyti Baltijos valstybes“. Be to, JAV lietuviai pritarė tarptautinio lygio pastangoms, kad Rusija, kaip Sovietų Sąjungos valstybinių įsipareigojimų paveldėtoja, pripažintų ir atsiprašytų už okupaciją bei komunizmo nusikaltimus, kompensuotų Baltijos valstybėms, jų žmonėms ir institucijoms padarytą žalą⁵⁵. Panašių pozicijų laikėsi ir JAV LB, kurios Taryba, pavyzdžiui, 2009 m. rugsėjo 27 d. I sesijoje Denver'yje įpareigojo Krašto valdybą „kreiptis į JAV senatorius, kongreso narius ir prezidentą, kad neužmirštų JAV įsipareigojimų Baltijos šalims dabartinėje pasaulio politinėje atmosferoje, ir toliau raginti senatorius bei kongreso narius stoti į *Baltic Causus*“⁵⁶.

Ir toliau sėkmingai bandoma išnaudoti įtakingą Centrinės ir Rytų Europos koaliciją, vienijančią 18 tautinių organizacijų, tarp jų – ALT'ą ir JAV LB. Pavyzdžiui, 2010 m. rugsėjo 23 d. koalicijos nariai Washington'e susitiko su JAV įstatymų leidėjais. Iš lietuvių pusės dalyvavo ALT'os atstovai: Saulius Kuprys, Henry Gaidis, Paulius Vertelka, Stasys Bačkaitis, Kęstutis Čižiūnas ir JAV LB atstovai: Vytas Maciūnas, Kazys Razgaitis, Stefa Urban bei Lietuvos vyčių pirmininkė Bernice Aviža. Susitikimo metu Kongreso nariams buvo pareikštas susirūpinimas dėl JAV užsienio politikos užmojo suartėti su Rusija Rytų ir Centrinės Europos sąskaita. Neliko nepaminėtas ir Rusijos kišimasis ekonominiais, energetiniais bei kibernetiniais trukdžiais ir išpuoliais, siekiant atkurti tame regione savo įtaką. Koalicijos nariai tvirtai reiškė suderintą nuomonę, kad regiono karinio ir energetinio saugumo užtikrinimas turėtų būti NATO svarbiausias uždavinys, o aktyvus karinis bendradarbiavimas

55 Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo Vasario 16-osios proga Amerikos Lietuvių Tarybos ir visuomenės priimta rezoliucija. *Ten pat*, 2005, kovo 5, nr. 10, p. 7.

56 JAV lietuvių bendruomenės XIX Tarybos nutarimai. *Ten pat*, 2009, lapkričio 21, nr. 47, p. 3.

su JAV – šio uždavinio įgyvendinimo įrankis⁵⁷. Kone visi atstovai ir senatoriai visiškai palaikė tolesnį karinio ir energetinio saugumo vystymą regione, bendraujant pagal NATO ar dvišales sutartis, bei užtikrino, jog naujoji JAV politika Rusijos atžvilgiu tikrai nesusilpnins Centrinės ir Rytų Europos valstybių saugumo⁵⁸. Be to, JAV lietuviai jau nuo 2006 m. garsiai kėlė bevizės teisės keliauti į JAV klausimą. Vizų tvarka, kaip akcentuodavo susitikimuose su JAV valdžios atstovais, labai kliudo organizuojant įvairius kultūrinius renginius. Išeivija buvo raginama laiškais ir telegramomis tuo klausimu kreiptis į Washington'ą. Už bevizio režimo Baltijos šalims klausimą stipriai pasisakė kongresmenas John Shimkus⁵⁹.

JAV lietuvių organizacijos, projektuodamos savo visuomeninę-politinę veiklą, įsiklausydavo ir į Lietuvos atstovų balsus. Ambasadorius Žygimantas Pavilionis, pabrėždamas JAV lietuvių bendruomenės svarbą „ypatingiems santykiams su JAV“, ragino telktis bendrai veiklai, ieškoti ryšių su JAV valdžia, Kongreso nariais, „kiek įmanoma plačiau supažindinti su mūsų šalies istorija, ekonomika, kultūra“. Jis pabrėžė būtinumą JAV LB susitelkti ties Lietuvos energetinio saugumo problemomis ir siekti, kad 2012 m. Chicago'je vyksiančiame NATO viršūnių susitikime būtų atspindėti Lietuvos siekliai. Ambasadoriaus siūlymu sesijoje buvo priimtas nutarimas, kuriuo JAV valdžia prašoma remti nuolatinę NATO oro erdvės apsaugos misiją Baltijos šalyse⁶⁰. JAV LB atstovai tuo pačiu nutarė kreiptis ne tik į JAV valdžią, prašant skirti daugiau lėšų NATO efektyvumui išlaikyti, bet ir į Lietuvos valdžią dėl tinkamo finansavimo krašto gynybai. Siekiant priminti amerikiečiams praeities okupaciją, JAV LB nusprendė dėti pastangas, kad JAV Kongresas rugpjūčio 23 d. paskelbtų Juodojo kaspino dieną⁶¹. Matome, kad jau 2012 m. Kongrese parengtas dokumentas – JAV 112 Kongreso H. Res. 790 *Express support for designation of August 23 as Black Ribbon Day to recognize the victims of Soviet Communist and Nazi regimes*, kurį parėmė JAV lietuviai. O sprendžiant energetinę problemą Lietuvoje, JAV LB Taryba įpareigojo Krašto valdybą kreiptis į JAV Kongresą ir administraciją prašant, kad „suliberalizuotų suskystintų dujų eksportą į Lietuvą bei kitas NATO šalis sąjungininkes, tokiu būdu prisidedant prie energetinio saugumo bei alternatyvių energijos šaltinių užtikrinimo“⁶².

57 Centrinės ir Rytų Europos Koalicijos narių susitikimas Atstovų rūmuose <http://altcenter.org/lt/centrines-ir-rytu-europos-koalicijos-nariu-susitikimas-atstovu-rumuose/> (žiūrėta 2017 06 21)

58 *Ten pat*.

59 *Ten pat*; Amerikos Lietuvių Taryba pasisako už bevizį režimą. *Amerikos lietuvis*, 2006, birželio 3, nr. 22, p. 4.

60 Timukienė, L. JAV lietuvių bendruomenės išlikimas – visų mūsų rūpestis. *Pasaulio lietuvis*, 2011, lapkritis, nr. 11, p. 37.

61 *Ten pat*, p. 38.

62 Jungtinių Amerikos Valstijų Lietuvių Bendruomenės XX Tarybos pirmos sesijos rezoliucijos (2012 m. rugsėjo 28-30 d., Atlanta, Georgia). *Amerikos lietuvis*, 2013, sausio 3, nr. 1, p. 12.

Valstybės dienos minėjimas Matulaičio namuose Putnam'e 2013 m.

Prano Valio nuotrauka iš jo asmeninio archyvo

Stiprėjanti Rusijos agresija Ukrainoje labai neramino užsienio lietuvius. Įvairiuose renginiuose vis buvo primenamas galimas pavojus ir Baltijos valstybėms, JAV lietuviai raginami rašyti laiškus prezidentui, senatoriams ir kongresmenams, prašant ginklais paremti Ukrainą, Lenkijoje įrengti raketų bazines ir įkurti JAV bazę Lietuvoje. Taip pat kvietė rašyti į laikraščius, dalyvauti internetinėje spaudoje ir diskusijose⁶³. Bene daugiausia dėmesio Lietuvai ir jos problemoms skyrė JAV LB XXI tarybos 1-oji sesija, vykusio 2015 m. rugsėjo 25-27 d. Cleveland'e, Ohio. Krašto valdyba buvo įpareigota ateinančiais rinkiminiais 2017 m. tiesiogiai kreiptis į JAV pagrindinių politinių partijų platformų komitetus, kad jie į savo platformas įtrauktų pastraipą dėl JAV Gynybos departamento bendradarbiavimo su NATO dėl Rusijos grėsmės Ukrainai ir Baltijos valstybėms⁶⁴. JAV valdžia jau nuo 2014 m. kiekvienoje Baltijos šalyje dislokavo po apytikriai 150 karių. 2017 m. amerikiečiai Lenkijoje įkurdino savo karių brigadą, o birželio-liepos mėnesiais – JAV karių batalioną, kuris dalyvavo pratybose „Kardo kirtis“⁶⁵. Suprantama, kad tuo klausimu dirbo Lietuvos diplomatinės ir karinės struktūros. Bet JAV valdžios sluoksniuose yra girdimas ir JAV lietuvių organizacijų balsas.

63 Kavaliauskienė, D. Lietuvai vėl reikia JAV lietuvių pagalbos. Apie tai Lietuvos nepriklausomybės dienos minėjime kalbėjo R. Narušienė. *Ten pat*, 2015, vasario 19, nr. 7, p. 6.

64 Shilas, D. Telktis Lietuvos valstybės stiprinimui (III). JAV LB Tarybos pirmajai sesijai pasibaigus. *Draugas*, 2015, spalio 24, nr. 125, p. 7.

65 Curtisas M. Scaparrotti: JAV kariai Lietuvoje bus ir per „Zapad 2017“ <http://lzinios.lt/zinios/print.php?id=240504> (žiūrėta 2017 09 04); House Baltic Caucus. News <http://housebalticcaucus.webs.com/apps/blog/entries/show/44683237> (žiūrėta 2017 09 04)

Indianos lietuviai atidengė paminklinį akmenį Lietuvos valstybingumui. 2017 m.

LR Generalinio konsulato Chicago'je archyvas

BAFL reklaminis bukletas. KUB RSKRS, f. 2 - Dr. Kazio Pemkaus fondas.

Labai svarbų politinį darbą atliko ir atlieka tarptautinės organizacijos, kuriose veikia įtakingi JAV lietuviai. Tai būtų **Amerikos baltų laisvės lyga** (*The Baltic American Freedom League* – **BAFL**) – **ABLL** ir **Jungtinis Amerikos baltų tautinis komitetas** (*Joint Baltic American National Committee* – **JBANC**) – **JABTK**.

Amerikos baltų laisvės lyga – tai Rytų Baltijos šalių kilmės JAV piliečių organizacija, įkurta 1981 m. Los Angeles. Lygą sudaro privatūs asmenys ir organizacijos. Ji įregistruota kaip švietėjiška, informaciją teikianti organizacija. Baltijos šalims atkūrus nepriklausomybę lyga rėmė jų pastangas įgyti tarptautinį pripažinimą, organizavo vadovų susitikimus su JAV prezidentais ir kitais politikais; skatino Baltijos valstybių demokratijos ir rinkos ekonomikos plėtrą, siekė joms ekonominės ir karinės paramos bei priėmimo į NATO⁶⁶,

ieško būdų plėtoti efektyvesnius ryšius tarp JAV ir Baltijos vyriausybių. 1989-1991 m., Lietuvoje vykstant žiūbūtinei kovai dėl nepriklausomybės, lygos pirmininkė Angelė Nelsienė organizavo pirmąjį V. Landsbergio vizitą Kalifornijoje, jo susitikimus su JAV politikais, vėliau – jo susitikimus su prezidentais R. Reagan'u ir G. Bush'u, vyresniuoju.

66 Raulinaitis, A. Amerikos Baltų laisvės lyga. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius: MELI, 2001, t. I, p. 436.

BAFL 35-ųjų metų jubiliejus Los Angeles (iš kairės): Darius Gaidys – LR generalinis konsulas Los Angeles, Jaak Treiman – Estijos garbės konsulas Los Angeles, Kelvin Garvanne – svečias, dr. Juris Bunkis – Latvijos garbės konsulas Los Angeles, Tina Bunkis – žmona, Ivars Miculs – BAFL vicepirmininkas, Ināra Mūrniece – Latvijos Seimo pirmininkė, Valdis Pavlovskis – BAFL pirmininkas ir buvęs Latvijos gynybos ministras (1993–2001), Angelē Nelsienē – BAFL vykdomoji vicepirmininkė, Andris Teikmanis – Latvijos ambasadorius JAV, Daiva Navarrette – LR garbės konsulė Santa Barbara, CA, Tālivaldis Paegle – BAFL išdininkas. *Kęsto Kazlausko nuotrauka iš jo asmeninio archyvo.*

Lygos nariams JAV Kongrese pavyko surasti nemažai Baltijos šalių užtarėjų, kurie matė Rusijos grėsmes. Lygai į komitetą, kurio tikslas – remti Lietuvą, Latviją ir Estiją, ketinančias tapti NATO narėmis, pavyko suburti grupę JAV kongresmenų; taip pat inicijuoti rezoliuciją HCR 51 dėl Karaliaučiaus krašto demilitarizavimo, kuri buvo įteikta Kongresui svarstyti⁶⁷. 1995 m. rezoliucija buvo patvirtinta ir įtraukta į JAV Kongreso dokumentus, kaip oficiali nutartis. Ji tapo oficialia JAV Kongreso pozicija (Baltijos šalys turi teisę nustatyti savo užsienio politiką, įskaitant narystę NATO, ES, ir Kaliningrado srities demilitarizavimą)⁶⁸. Lygos pastangomis JAV Kongresas 1998 m. priėmė rezoliuciją, smerkiančią Molotovo-Ribbentropo paktą. Vadovaujant prezidentui Bill Clinton'ui, ABLL rūpinosi, kad būtų išmokėta dar ankstesniais metais paskirti 62 mln. dol. Lietuvos, Latvijos ir Estijos saugumo stiprinimui. Lyga leidžia mėnesinį *Baltic Bulletin* ir leidinį *Baltic Caucus Update*, kuriame sukoncentruotos pačios svarbiausios ir naujausios žinios iš Baltijos šalių. Leidiniai siunčiami JAV valdžios institucijoms, Baltųjų rūmų administracijai, Kongreso nariams ir jų patarėjams, spaudai, universitetams, bibliotekoms. Siekiama at-

Baltic-American Freedom Foundation

Baltic-American Freedom Foundation emblem. <http://www.partners4value.lt/en/baltijos-amerikos-laisves-fondas-skelbia-nauja-konkursa-stipendijoms>

67 Amerikos baltų laisvės lyga: darbo dar yra daug. *Amerikos lietuvis*, 2005, gegužės 14, nr. 20, p. 10; House Baltic Caucus. Welcome! <http://housebalticcaucus.webs.com/> (žiūrėta 2017 09 04)

68 Veličkaitė, L. Amerikos baltų laisvės lygos veikla ir siekiai. *Pasaulio lietuvis*, 2012, lapkritis, nr. II, p. 33.

VII JBANC konferencija Washington'e
2007 m. vasario 10 d. Ramūnas
Kondratas, Valdas Adamkus ir Saulius
Kuprys. R. Kondrato asmeninis archyvas

kreipti dėmesį į Baltijos valstybių problemas⁶⁹. Lygoje darbuojasi JAV lietuvių, latvių ir estų atstovai, kasmet vyksta suvažiavimai, renkami direktoriai.

Už pastangas Lietuvai A. Nelsienė 2003 m. buvo apdovanota LDK Gedimino ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“, o 2002 m. – NATO medaliu.

Jungtinis Amerikos baltų tautinis komitetas – politinė Baltijos šalių išeivių institucija, įkurta 1961 m. Washington'e. Į komitetą įeina ALT'a ir analogiškos latvių bei estų organizacijos, kurios ir finansuoja komiteto veiklą. Tai pagrindinė JAV baltiečių ryšininkė su JAV administracija, Kongresu bei Valstybės departamentu. Nuo 1990 m. rūpinosi, kad atkūrusios nepriklausomybę Baltijos šalys taptų NATO ir kitų tarptautinių organizacijų narėmis, rūpinasi jų demokratine raida ir ūkio plėtra. Tarpininkauja JAV lietuvių, latvių ir estų organizacijoms ir JAV valdžios įstaigoms, šias informuoja apie svarbias išeivių ir Baltijos šalių problemas. JAV baltų bendruomenės supažindina su JAV politika Baltijos šalių atžvilgiu, skatina JAV visuomenę domėtis Baltijos šalimis, jų praeitimi, kultūra, kalbomis⁷⁰. Baltijos šalims įstojus į NATO, JABTK iškėlė sau naujus tikslus – 2004 m. birželio mėn. buvo suformuluota tolesnė JAV pabaltiečių politinės veiklos koncepcija, pavadinta *Baltic-American Political Activity: Vision for the Future*. Joje numatytos tolesnės komiteto veiklos pagrindinės gairės, kurių esmė nusakyta 6 punktais: siekti komunizmo aukų atminimo įamžinimo; perduoti demokratiją ir „Pabaltijiečių patirtį“ už šių valstybių ribų (į Baltarusiją, Ukrainą, Moldovą ir Kaukazo respublikas); įtraukti Rusiją į socialinį, politinį ir ekonominį dialogą; stiprinti transatlantinę integraciją, regioninę bendradarbiavimą bei JAV užsangažavimą; plėsti ryšius ir bendradarbiavimą su kitomis tautinėmis organizacijomis; teikti tikslią informaciją bei operatyvią politinę analizę

69 Ten pat, p. 32, 34.

70 Banionis, J. Jungtinis Amerikos baltų tautinis komitetas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius: MELI, 2005, t. 8, p. 829.

Lietuvos Respublikos Prezidento rūmai. http://grybauskaiter.lrp.lt/lt/prezidento_institucija/prezidento_rumai_468/virtuali_ekskursija.html

apie pabaltiečių veiklą JAV ir užsienyje⁷¹. Komitetas tris kartus per metus rengia susitikimus su Baltijos šalių ambasadoriais ir jų štabų nariais bei su naujai paskirtais JAV ambasadoriais Lietuvai, Latvijai ir Estijai⁷². Pastaruoju metu komiteto atstovai bando atkreipti JAV vyriausybės dėmesį į besitęsiančius žmogaus teisių pažeidimus, demokratijos stiprinimą, energetinį saugumą, apsisaugojimą nuo Rusijos propagandos ir dezinformacijos. Ypač svarbu JAV dėmesį atkreipti į didėjančią Rusijos grėsmę bei agresiją Baltijos kraštų atžvilgiu⁷³. JABTK veiklą gerai iliustruoja kasmet (dabar kas dvejus metus) Washington'e rengiamos konferencijos, kuriose dalyvauja JAV ir Baltijos šalių aukšti pareigūnai, diplomatai, žiniasklaidininkai ir nevyriausybinių organizacijų atstovai. Pavyzdžiui, 2017 m. gegužės 19–20 d. Washington'e buvo surengta konferencija tema „Naujos realijos: Baltijos šalys besikeičiančiame pasaulyje“, siekiant aptarti šios dienos prieštaringus politinius iššūkius ir įvertinti tarptautinę padėtį, lemtingą Pabaltijo kraštų ateitį⁷⁴. Ne vienas veikėjas yra pažymėjęs, kad asmeniniai ryšiai, bendraujant su JAV valdžios atstovais, yra kur kas veiksmingesni negu bendravimas laiškais ar internetu. Konferencijų metu užmezgamos naujos pažintys, pritraukiami nauji rėmėjai.

JABTK veikloje, kaip vadovai ar atstovaudami komitete ALT'ą, aktyviai dalyvavo ir dalyvauja: G. Lazauskas, dr. J. Račkauskas, S. Kuprys, dr. J. Genys, Vincent Boris, dr. S. Bačkaitis, dr. R. Kondratas, Algirdas J. Rimas, Tomas Sadauskas, Henry Gaidis ir kt.

Apžvelgiant ABLL ir JABTK veiklą, remiančią Lietuvą, tenka pastebėti ir tai, kad kai kada šios labai svarbios organizacijos dirbdavo tą patį darbą, tik atskirai.

71 Jungtinėms pabaltiečių pajėgoms veiklos netrūksta. *Amerikos lietuvis*, 2004, liepos 17, nr. 29, p. 15.

72 Amerikos Lietuvių Taryba Washingtonė. *Draugas*, 2016, rugsėjo 27, nr. 115, p. 12.

73 Bačkaitis, S. JBANC Baltijos kraštų nepriklausomybės buldogas Amerikoje. *Ten pat*, birželio 16, nr. 71, p. 3.

74 Baltijos šalys besikeičiančiame pasaulyje. *Ten pat*, 2017, balandžio 25, nr. 47, p. 2.

Alma Adamkienė ir Prezidentas Valdas Adamkus. Džojos Gundos Barysaitės nuotr. Valdas Adamkus Paskutinė kadencija: prezidento dienoraščiai. Vilnius: Tyto alba, 2011, p. 97

JAV lietuviai – Lietuvos politikai ir tarnautojai

Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus

Tai bene pats garsiausias lietuvių išeivijos atstovas. Atkurtos Lietuvos valstybės antrasis ir ketvirtasis prezidentas, kurio reitingai visuomenėje išlieka patys aukščiausi jam jau nebesant valdžioje.

Valdas Adamkus (iki 1955 m. Volde-maras Adamkavičius) gimė 1926 m. lapkričio 3 d. Kaune. Mokėsi Kauno „Aušros“ gimnazijoje. 1944 m. su tėvais pasitraukė į Vokietiją. Miuncheno universitete studijavo Gamtos fakultete. Nuo 1949 m. gyveno JAV, o 1955 m. įgijo JAV pilietybę. 1958-1965 m. – Santaros-Šviesos federacijos vi-

cepirmininkas, 1966-1968 m. – pirmininkas. Nuo 1961 m. – beveik 25 metus *Margučio* radijo laidų vadovas. JAV LB tarybos narys, centro valdybos vicepirmininkas, ALT narys (V. Adamkus su kitais rengė protesto akcijas prieš Lietuvos sovietinę okupaciją). Pasaulio lietuvių sporto žaidynių organizacinio komiteto pirmininkas, 1984-1989 m. buvo Š. Amerikos lietuvių sporto sąjungos pirmininkas⁷⁵.

1970-1981 m. dirbo didžiausio JAV gamtos apsaugos regiono (Illinois, Indiana, Michigan, Minnesota, Ohio ir Wisconsin) viceadministratoriumi, 1981-1987 m. – administratoriaus pirmininku valdytoju. 1980-1997 m. – Tarptautinės jungtinės komisijos Didiesiems ežerams (JAV-Kanada) JAV delegacijos pirmininkas. Nuo 1972 m. – JAV derybų su SSRS dėl gamtos apsaugos delegacijos narys ir nuolatinės JAV delegacijos pirmininkas. 1972 m. jis pirmą kartą apsilankė Lietuvoje. 1983-1997 m. buvo JAV paramos Baltijos šalims aplinkos apsaugos srities koordinatorius. Priklausė JAV Respublikonų partijai⁷⁶.

Nuo 1988 m. V. Adamkus įsitraukė į Lietuvos politinį ir visuomeninį gyvenimą. 1992 m. prisiregistravo Šiauliuose. 1994-1998 m. išrenkamas Lietuvos gamtos fondo pirmininku. 1993 m. buvo kandidato į Lietuvos Respublikos prezidentus Stasio Lozoraičio rinkimų kampanijos vadovas. 1996 m. aktyviai dalyvavo Seimo rinkimų kampanijoje, telkdamas nuosaikiąsias vidurio politines jėgas. Tuo metu daugumos žmonių raginamas V. Adamkus apsisprendė kelti savo kandidatūrą į Prezidento postą⁷⁷.

75 Adamkus Valdas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius: MELI, 2001, t. I, p. 74.

76 Plačiau žr.: Adamkus, V. *Likimo vardas – Lietuva: prisiminimai*. Kaunas: Santara, 1998, p. 90-135.

77 *Ten pat*, p. 201.

1998 m. išrenkamas Lietuvos Respublikos prezidentu. Atsisako JAV pilietybės. Antrajame ture nugalėjęs buvusį Lietuvos generalinį prokurorą Artūrą Paulauską, tapo Lietuvos Respublikos Prezidentu. Prezidento pareigas pradėjo eiti 1998 m. vasario 26 d. Iškėlė spartaus šalies modernizavimo idėją ir Lietuvos piliečiams įsipareigojo siekti trijų pagrindinių tikslų: laisvo žmogaus, atviros visuomenės, stiprios valstybės.

2003 m. siekė būti perrinktas, tačiau antrajame ture pralaimėjo Liberalų demokratų partijos pirmininkui, Seimo nariui Rolandui Paksui. 2004 m. apkaltos proceso metu pašalinus R. Paksą iš prezidento posto buvo surengti pirmalaikiai rinkimai. Antrajame ture V. Adamkus nugalėjo ekspremjerę Kazimierą Prunskienę ir 2004 m. birželio 27 d. antrą kartą tapo Lietuvos Respublikos prezidentu. Pareigas pradėjo eiti 2004 m. liepos 12 d. ir baigė 2009 m. liepos 12 d.

V. Adamkaus prezidentavimas, visiškai suprantama, susilaukė nevienareikšmio dėmesio ne tik Lietuvos, bet ir lietuvių išeivijos spaudoje⁷⁸. Ateityje istorikai išanalizuos visus prezidento atliktus darbus, įvertins jų reikšmę. Jau dabar pripažįstama, kad užsienio politikoje jis pasiekė daugiau nei vidaus politikoje. Ir tai suprantama, nes Lietuvos Konstitucija prezidentui sudaro galimybę inicijuoti ir vykdyti užsienio politiką. Tačiau ir vidaus politikoje valstybės vadovo moralinis autoritetas reikšmingai prisidėjo ugdant politinę kultūrą. Principingai prižiūrėjo, kad aukščiausio lygio tarnautojai laikytųsi įstatymų, kovojo prieš korupciją, bandė užkirsti kelią į aukštus postus asmenims su problemiškomis biografijomis ir pan.⁷⁹ Daugumos vertinamas kaip vakarietiškas prezidentas.

V. Adamkus apdovanotas aukščiausiu Lietuvos ordinu – Vytauto Didžiojo ordinu su aukso grandine. 2009 m. Lietuvos URM jam įteikė garbės ženklą – „Lietuvos tūkstantmečio žvaigždę“. V. Adamkui aukščiausius apdovanojimus įteikė 37 užsienio valstybės. Jis yra 22 universitetų (tarp jų – 8 Lietuvos universitetų) garbės daktaras. 2007 m. išrinktas „Metų europiečiu“. Nuo 2010 m. birželio mėn. Valdas Adamkus yra VDU tarybos pirmininkas. 2011 m. Kaune įsteigta Prezidento Valdo Adamkaus biblioteka-muziejus, veikiantis viešosios įstaigos pagrindais. Jo veikla, V. Adamkaus pageidavimu, vykdoma tik aukotojų ir bibliotekos rėmėjų lėšomis. 2014 m. „Gerumo ažuolo“ sambūrio iniciatyva prie Vilkijos bažnyčios pastatytas akmuo su prezidento bareljefu. 2016 m. gimnazija Kaune pavadinta Prezidento Valdo Adamkaus vardu. Tais pačiais metais jam įteikta Laisvės premija⁸⁰.

Prezidento V. Adamkaus žmona Alma vadovavo savo įkurtam Almos Adamkienės fondui, kuris rėmė Lietuvos kaimo mokyklas, našlaičius, neįgalius vaikus,

78 Tamkutonis, J. Žvilgsnis į V. Adamkaus prezidentavimą. *Draugas*, 2009, birželio 23-26, nr. 118-121; Gureckas, A. V. Adamkus – demokratinis prezidentas. *Draugas*, 2009, liepos 15, nr. 133, p. 5 ir kt.

79 Plačiau žr.: Adamkus, V. *Paskutinė kadencija. Prezidento dienoraščiai*. Vilnius: Tyto alba, 2011, 541 p.; Šmulskštys, J. Valdo Adamkaus prezidentavimas. *Draugas*, 2009, liepos 21, nr. 137, p. 4, 8 ir kt.

80 Valdas Adamkus https://lt.wikipedia.org/wiki/Valdas_Adamkus (žiūrėta 2017 08 13)

LR Seimo rūmai Vilniuje. Olgos Posaškovos nuotr.
LR Seimo archyvas

Seimo narys dr. Kazys
Bobelis. Gintaro Mažiulio
nuotr. LR Seimo archyvas

daugiavaikės šeimas, vaikų ligonines ir vaikų globos namus. Pirmą įnašą – 500 dol. čekį – 1998 m. įteikė Chicago's lietuvių moterų klubas. 1999 m. fondas globojo jau dvidešimt penkias mokyklas⁸¹. Buvo vykdomi įvairūs projektai. Labiausiai išgarsėjo „Coca-Cola“ Kalėdų karavanai su rėmėjų ir aukotojų ne tik iš Lietuvos, bet ir išėvijos kalėdinėmis dovanėlėmis,

knygomis mokyklų bibliotekoms. Pavyzdžiui, per 2001–2005 metus buvo aplankyta 8000 moksleivių, besimokančių 75 Lietuvos mokyklose⁸². Fondas 2014 m. birželio mėn. sustabdė savo veiklą. Per 15 veiklos metų buvo gauta ir paskirstyta daugiau nei 14 mln. litų vertės paramos⁸³.

Lietuvos seimo nariai

Lietuvos politinį gyvenimą praturtino ir išrinkti į Lietuvos Respublikos Seimą JAV lietuviai. Tiesa, jų nebuvo daug – tik keturi, bet jų dalyvavimas politikoje paliko pėdsaką, suteikė pačiam Seimui vakarietišką atspalvį. Jų asmeniniai ryšiai su Vakarų politikos, mokslo ir visuomenės veikėjais pasitarnavo Lietuvos politikai ir visuomenei.

Vienas iš pirmųjų Lietuvos Seimo nariu tapo dr. **Kazys Bobelis** (1923–2013). Jis buvo žinomas kaip JAV lietuvių visuomenininkas ir politikas: 1962–1976 m. – JAV LB tarybos narys, 1969–1979 m. – ALT pirmininkas ir garbės pirmininkas, 1979–1992 m. – VLIK pirmininkas. 1975–1991 m. atstovavo Lietuvai visose Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijose. 1989 m. kartu su Sąjūdžio atstovais pasirašė Gotlando komunikatą, kuriame teigiama, kad „visų lietuvių aukščiausias ir pagrindinis tikslas yra Lietuvos valstybės nepriklausomybės atstatymas“⁸⁴.

1992 m. grįžo į Lietuvą. 1992–2004 m. – VI, VII, VIII ir IX Seimo narys, išrinktas Marijampolės rinkimų apygardoje nr. 29. Kandidatu į Seimą 1992, 1996 ir

81 Kad 2000-ieji būtų geresni ir linksmesni. *Pasaulio lietuvis*, 2000, sausis, nr. 1, p. 6–7.

82 Almos Adamkienės labdaros ir paramos fondas https://lt.wikipedia.org/wiki/Almos_Adamkien%C4%97s_labdaros_ir_paramos_fondas (žiūrėta 2017 08 14)

83 Almos Adamkienės labdaros ir paramos fondo veiklą tęs „Auginame ateitį“ (2014 gruodžio 8 d.) <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/almos-damkienes-labdaros-ir-paramos-fondo-veikla-tes-auginame-ateiti-56-471785?all#print> (žiūrėta 2017 08 14)

84 Banionis, J. *Lietuvos laisvės byla Vakaruose (1975–1990)*. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2002, p. 217.

2000 m. jį iškėlė Lietuvos krikščionių demokratų sąjunga, 2004 m. – Valstiečių ir Naujosios demokratijos partijų sąjunga. 2006 m. perėjo į opoziciją – Liberalų demokratų frakciją ir netrukus apsisprendė palikti Seimą⁸⁵.

Dirbdamas Seime K. Bobelis 1992-1996 m. buvo Užsienio reikalų komiteto pirmininkas, 1996-2000 m. – Užsienio reikalų ir Europos reikalų komiteto narys, 2000-2004 m. – Užsienio reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas. VIII ir IX Seimų pirmojo posėdžio pirmininkas – kaip vyriausias parlamento narys. Dirbo įvairiose komisijose – NATO reikalų, buvo LR Seimo ir JAV LB komisijos pirmininkas (2005-2006). O taip pat darbavosi parlamentinėse grupėse – tarptautinių ryšių su Vokietija, JAV, D. Britanija, Japonija, Rusijos Federacija, Turkija, Australijos Sandrauga ir Naująja Zelandija, Kanada, Ukraina ir kt.⁸⁶ 1995 m. Ottawoje išrinktas Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Parlamentinės Asamblėjos viceprezidentu, 1996 m. Stokholme perrinktas trejų metų kadencijai. 1997 m. buvo kandidatas į Lietuvos Respublikos prezidentus.

1993 m. apdovanotas Vyčio Kryžiaus II laipsnio ordinu, 2004 m. – Vytauto Didžiojo ordino Komandoro didžiuoju kryžiumi.

1996-2000 metų kadencijos Seimo narys **Vytautas Dudėnas** (gim. 1937) buvo išrinktas pagal Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) sąrašą. Finansų specialistas. 1998-1999 m. buvo Užsienio reikalų komiteto pirmininkas, 1997-1999 m. – Europos reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas, 1996-1999 m. – Seimo delegacijos NATO Parlamentinėje Asamblėjoje pirmininkas, parlamentinių ryšių su Kanada grupės pirmininko pavaduotojas, 1997-1999 m. – Seimo delegacijų Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos jungtiniame parlamentiniame komitete narys, Lietuvos Respublikos Seimo ir Lenkijos Respublikos Seimo narių asamblėjos delegacijos narys. Taip pat tarpparlamentinių ryšių su JAV, Italija, Prancūzija, Vokietija, Tibetu grupių narys⁸⁷.

JAV sukaupė didelę patirtį investicijų bankininkystėje bei ryšių su visuomene srityje. 1971 m. buvo vienas iš AMBAC (American Municipal Bond Assurance

Seimo narys Vytautas Dudėnas.
Autorius nežinomas. LR Seimo
archyvas

85 Šulaitis, E. Pasipiktinęs Lietuvos politikais dr. K. Bobelis džiaugiasi Floridos saule bei ramybe. *Amerikos lietuviai*. 2006, rugpjūčio 26, nr. 34, p. 28-29.

86 Kazys Bobelis http://www3.lrs.lt/docs3/kad5/w5_istorija.show5-p_r=786&p_k=1&p_a=5&p_asm_id=21.html (žiūrėta 2017 08 13)

87 Vytautas Dudėnas http://www3.lrs.lt/seimu_istorija/w3_lrs.seimas_narys-p_asm_id=7238&p_int_tv_id=784&p_kalb_id=1&p_kade_id=3.htm (žiūrėta 2017 08 13)

Seimo narys Feliksas Palubinskas.
Gintaro Mažiulio nuotr. LR Seimo
archyvas

Seimo narys Romanas A. Sedlickas.
Olgos Posaškovos nuotr. LR Seimo
archyvas

Corporation) finansinių garantų korporacijos steigėjų, vykdomasis viceprezidentas, 1971-1987 m. – direktorių tarybos narys.

1991 m. su žmona Egle grįžo į Lietuvą dirbti kaip savanoris. Buvo finansų ministro patarėjas, padėjo įkurti Lietuvos investicijų banką, iki 1993 m. – jo prezidentas. 1992-1993 ir 1996-2000 metais – Centrinės privatizavimo komisijos narys. 1993 m. – vienas iš Nacionalinės vertybinių popierių biržos steigėjų ir pirmasis biržos tarybos pirmininkas. 1999-2000 m. – finansų ministras⁸⁸.

2004 m. apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino Komandoro didžiuoju kryžiumi.

1996-2000 metų kadencijos Seimo narys *Feliksas Palubinskas* (gim. 1935) buvo išrinktas Centro apygardoje (nr. 13). Iškėlė Lietuvos krikščionių demokratų partiją. 1996-2000 m. – Seimo pirmininko pavaduotojas, 1997-2000 m. – Užsienio reikalų ir Europos reikalų komitetų narys, Seimo frakcijų seniūnų sueigos narys, tarpparlamentinių ryšių su Airija ir Kanada grupių pirmininkas. O taip pat tarpparlamentinių grupių su Austrija, Izraeliu, JAV, D. Britanija, Šiaurės Europos šalimis, Taivaniu, Tibetu, Vokietija narys.

JAV įgijo ekonomikos ir vadybos mokslų magistro ir daktaro laipsnius. 1963-1992 m. – JAV universitetų profesorius, vadovavo katedrai, fakultetui. Dalyvavo JAV LB ir VLIK veikloje. 1992 m. grįžo į Lietuvą, padėjo Lietuvos aukštajam mokslui. Visuomeniniais pagrindais dirbo Lietuvių katalikų mokslo akademijoje⁸⁹.

2000-2004 metų kadencijos Seimo narys dr. *Romanas Algimantas Sedlickas* (gim. 1942) buvo išrinktas pagal Lietuvos liberalų sąjungos sąrašą. 2000-2004 m. – Teisės ir teisėtvarkos komiteto narys, 2000-2002 ir 2004 m. – Europos reikalų komiteto narys, 2004 m. – Aplinkos apsaugos komiteto narys, 2001-2004 m. – Pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisijos pirmininko pavaduotojas. Antikorupcijos, Etikos ir procedūrų, NATO reikalų komisijų narys. Tarpparlamentinių ryšių su Vengrija grupės pirmininkas ir su Vokietija grupės pirmininko pavaduotojas. Taip pat buvo tarpparlamen-

88 Vytautas Dudėnas https://lt.wikipedia.org/wiki/Vytautas_Did%C4%97nas (žiūrėta 2017 08 13)

89 Feliksas Palubinskas http://www3.lrs.lt/seimu_istorija/w3_lrs.seimo_narys-p_asm_id=7197&p_int_tv-id=788&p_kalb_id=1&p_kade_id=3.htm (žiūrėta 2017 08 13)

inių ryšių su JAV, Rusijos Federacija, Čekėnija, Airija, Italija, Taivaniu, Japonija, D. Britanija, Šveicarija, Tibetu, Korėjos Respublika, Libanu, Australijos Sandrauga ir Naująja Zelandija, Baltarusija narys. 2002-2003 m. – Seimo delegacijos Baltijos asamblėjoje ir 2003-2004 m. – Seimo delegacijos Vakarų Europos Sąjungos asamblėjoje narys⁹⁰.

JAV įgijo filosofijos bakalauro ir teisės mokslų daktaro laipsnius. Dirbo baudžiamosios ir verslo teisės srityse, specializavosi įmonių steigimo, jų veiklos organizavimo ir tarptautinių sandorių sudarymo klausimais. 1991 m. grįžo gyventi į Lietuvą, kur konsultavo privačius asmenis, įmones ir valstybės pareigūnus tarptautinės verslo teisės bei autorių teisių klausimais. Buvo Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos narys. Dirbo Puslaidininkių fizikos instituto konsultantu ryšiams su užsieniu⁹¹.

2003 m. už nuopelnus Lietuvos Respublikai buvo apdovanotas Lietuvos stojimo į NATO atminimo medaliu.

JAV lietuviai, dirbę Lietuvos prezidentūroje ir valdžios struktūrose

Lietuvos prezidentūroje patarėju 1998-2003 m. dirbo **Raimundas Vladas Mieželis** (gim. 1931), Valdo Adamkaus fondo pirmininkas. 1949-1955 m. studijavo JAV universitetuose verslo vadybą. 1958-1972 m. dirbo korporacijos *Container Corporation of America* padalinuose, vėliau ėjo padalinių prezidento pareigas. 1952-1957 m. – JAV lietuvių studentų sąjungos centro valdybos narys, 1956-1957 m. – Lietuvių studentų organizacijos „Santara“ pirmininkas. 1956 m. – vienas iš Jaunimo peticijos Lietuvos laisvės reikalu JAV vyriausybei organizatorių. 1968-1999 m. – laikraščio *Akiračiai* redakcinės kolegijos narys⁹². 2009 m. apdovanotas LDK Gedimino ordino Komandoro kryžiumi.

Prof. dr. **Julius Šmulskštys** (1930-2010) nuo 1998 m. buvo prezidento V. Adamkaus patarėjas, prezidento atstovas Tarptautinėje komisijoje nacių ir sovietinio okupacinio režimų nusikaltimams įvertinti. 2004 m. buvo paskirtas prezidento visuomeniniu konsultantu. 1949 m. persikėlė gyventi į JAV. 1949-1963 m. studijavo politinius mokslus Vokietijos ir JAV universitetuose. 1951-1953 m. buvo Amerikos lietuvių studentų sąjungos vienas kūrėjų, centro valdybos narys, vicepirmininkas. Nuo 1954 m. – „Santaros“ (šios organizacijos vienas kūrėjų), vėliau – „Santaros-Šviesos“ federacijos centro valdybos narys, vicepirmininkas. 1959-1989 m. dėstė, buvo katedros vedėjas ir fakulteto dekanas Indiana'os universitete Fort Wayne. Parašė straipsnių marksizmo teorijos, tarptau-

90 Romanas Algimantas Sedlickas http://www.wg.lrs.lt/docse/kade/wg_lrs.seimo_narys-p_asm_id=23669&p_int_tv_id=0&p_kalb_id=1&p_kade_id=4.htm (žiūrėta 2017 08 13)

91 Romanas Algimantas Sedlickas. Kandidato biografija http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/rinkimai/2004/seimas/kandidatai/kand_biog_I_294779.htm (žiūrėta 2017 08 13)

92 Saldukas, L. Raimundas Mieželis. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius: MELI, 2009, p. 65; Skatikaitė, R. Profesija – prezidento bičiulis (2009 07 09) <http://lzinios.lt/lzinios/profesija-prezidento-bi-ciulis/131906> (žiūrėta 2017 08 13)

tinės politikos ir holokausto klausimais. Bendradarbiavo JAV lietuvių ir Lietuvos spaudoje⁹³. 2010 m. apdovanotas LDK Gedimino ordino Komandoro kryžiumi.

Skirma Anna Kondratas (gim. 1944) dirbo prezidento V. Adamkaus konsultante ir patarėja socialiniais, skurdo mažinimo politikos klausimais ir pirmą, ir antrą kadenciją. Taip pat buvo premjero Andriaus Kubiliaus patarėja ir Lietuvos socialinės apsaugos ir darbo viceministrė, Pilietinės visuomenės instituto „Lietuva be atskirties ir skurdo projekto“ vadovė.

1949 m. su tėvais atvyko į JAV. Harvard'o, Columbia ir George Mason'o universitetuose studijavo istorijos ir ekonomikos mokslus. Dirbo pedagoge, vertėja, socialinių programų vertintoja. Ėjo aukštas pareigas prezidentų R. Reagan'o ir G. Bush'o (vyresniojo) vyriausybių administracijose. Pavyzdžiui, 1989-1992 m. – JAV Namų statybos ir urbanistikos departamento viceministre. 1992 m. apdovanojama JAV Namų statybos ir urbanistikos departamento žymeniu *The Secretary's Golden Eagle*. Dalyvavo lietuvių skautų, „Santaros-Šviesos“ veikloje⁹⁴.

Dr. **Remigijus Gaška** (gim. 1932). 1949 m. persikėlė gyventi į JAV. Illinois ir Pennsylvania'jos universitetuose studijavo chemijos mokslus. Nuo 1959 m. dirbo *Dow Chemical* bendrovėje. Ypač domėjosi sportu, buvo krepšininkas, krepšinio teisėjas. Sporto klausimais paskelbė straipsnių. Dalyvavo skautų judėjime. 1995 m. grįžo į Lietuvą. Pirmą prezidento V. Adamkaus kadenciją dirbo sporto, jaunimo, studijų, informacinių technologijų ir aukštojo mokslo reikalų patarėju⁹⁵. 1999-2003 m. buvo Lietuvos mokslų tarybos narys ir Lietuvos kūno kultūros ir sporto departamento tarybos narys. Remia (A. ir R. Gaškų paramos fondas) iš Punsco kilusius studentus, studijuojančius Vytauto Didžiojo universitete Kaune⁹⁶.

Vaiva Radasta Vėbraitė-Gust (1954-2009) prezidento V. Adamkaus patarėja švietimo klausimais dirbo nuo 2004 m. Dalyvavo prižiūrint rengiamą „Ilgalaikę švietimo strategiją iki 2012 m.“ Dalyvavo rengiant du projektus – „2005 m. – Pilietiš-kumo ugdymo per švietimą metai“ ir „Pilietinio ir Tautinio ugdymo ilgalaiinės programos“. Buvo atsakinga už Lietuvos Nacionalinio švietimo forumo tarptautinius

93 Šmulskštys, Julius. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas*. Vilnius: MELI, 2002, t. 2, p. 358; JAV mirė buvęs Prezidento V. Adamkaus patarėjas Julius Šmulskštys <http://www.tv3.lt/naujiena/384061/jav-mire-buves-prezidento-valdo-adamkaus-patarejas-julius-smulkstys> (žiūrėta 2017 08 14)

94 Kondratas, Skirma Anna. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas*. Vilnius: MELI, 1998, t. 1, p. 516; S. A. Kondratas: „Linkiu, kad kuriant sau ateitį ten, kur širdis geidžia ar protas liepia, nepamirštumėte Tėvynės ir darbais ją bei lietuvių kultūrą puoselėtumėte“ *Amerikos lietuvis*, 2009, balandžio 11, nr. 15, p. 1, 17; Skirma Kondratas atsako į Vilniaus Šv. Kristoforo gimnazijos mokinių klausimyną (2012 m. spalio 8 d.) <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-10-08-skirma-kondratas-atsako-i-vilniaus-sv-kristoforo-gimnazijos-mokiniu-klausimyna/88986> (žiūrėta 2017 08 14)

95 Gaška, Remigijus. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas*. Vilnius: MELI, 1998, t. 1, p. 285; Brazaitytė, B. Į Žeimelį ieškoti vaikystės takų (2000 m. liepos 1 d.) <http://www.skraistas.lt/?data=2000-07-01&rub=1143711027&id=1146642936> (žiūrėta 2017 08 14)

96 Šulaitis, E. Dr. Remigijaus Gaškos 75-ojo jubiliejaus proga. *Amerikos lietuvis*, 2005, rugsėjo 29, nr. 39, p. 11.

projektus puoselėjant UNESCO siekius, įvardijamus programoje „Švietimas visiems“. 1998-2001 m. ėjo švietimo ir mokslo viceministrės pareigas. Studijavo biologijos mokslus Massachusetts technologijos institute ir Yale universitete. Dirbo pedagoginį darbą, parengė lietuvių kalbos vadovėlį. Aktyviai dalyvavo lietuviškoje veikloje, buvo JAV LB Krašto valdybos pirmininkė. 1990 m. organizavo A.P.P.L.E. bendriją ir buvo jos generalinė direktorė. Savo darbu siekė Pasaulio Lietuvą ir fizinę Lietuvą suartinti, norėjo, kad Lietuva taptų modernia, savarankiška, tolerantiška tautine ir politine bendruomene⁹⁷.

JAV lietuvių talka diplomatinei tarnybai

Lietuvos užsienio reikalų ministerija susilaukė talkos ir iš JAV lietuvių. Lietuvos ambasadoriais buvo paskirti dr. Vytautas Antanas Dambrava, Algirdas Jonas Aleksis Žemaitis, Gintė Damušytė ir prof. Romualdas Misiūnas. Jie, kaip ir Lietuvos diplomatinės tarnybos nariai – ambasadoriai Stasys Bačkis (Paryžius), Anicetas Simutis (New York), Vincas Balickas (London), Stasys Lozoraitis (Washington) buvo ne tik pavyzdys Lietuvos jauniems diplomatams, bet ir puikiausi patarėjai, lietuviškos diplomatinės tradicijos tiltas.

Diplomatijos veteranas dr. *Vytautas A. Dambrava* (1920-2016) nuo 1948 m. gyveno JAV. Dar 1951 m. buvo priimtas į JAV Valstybės departamento tarnybą. 1980-1985 m. – Venesuelos lietuvių bendruomenės pirmininkas, o 1988-1990 m. – Pasaulio lietuvių bendruomenės vicepirmininkas. 1986-1990 m. – Lietuvos diplomatijos šefo Stasio Bačkio asmeninis atstovas ir Lietuvos generalinis garbės konsulas Pietų Amerikoje. Atkūrus nepriklausomybę, 1992-1999 metais, dirbo Lietuvos nepaprastuoju ir įgaliotuoju ministru P. Amerikos šalyse – Kolumbijoje, Argentinoje, Brazilijoje, Urugvajuje; specialiųjų misijų ambasadorius Lotynų Amerikai ir Karibų jūros regionui⁹⁸. 1999-2004 m. atstovavo Lietuvai Ispanijoje, o nuo 2001 m. – Marokui ir Andorai. 2004 m. Lietuvos prezidento atstovas specialioms pavedimams. Apdovanotas LDK Gedimino III laipsnio (1995) ir II laipsnio (2000) ordinais bei

Ispanijos ambasadorius Lietuvoje Fidel Lopez Alvarez įteikia Vytautui Dambravai aukščiausią Ispanijos karalystės apdovanojimą - karaliaus Carlos Juano Pirmojo paskirtą valstybės ordiną Didįjį kryžių.
Vidmanto Valiušaičio asmeninis archyvas

97 „Dar yra laiko išsikalbėti plačiau“. V. Vėbraitė apie savo pareigas LR prezidentūroje ir JAV LB bei konfliktą su LF. *Amerikos lietuvis*, 2005, balandžio 16, nr. 16, p. 1, 12; Gruodžio 13 d. mirė JAV LB krašto valdybos pirmininkė Vaiva Vėbraitė. *Pasaulio lietuvis*, 2009, sausis, nr. 1, p. 13.

98 Plačiau žr.: *Širdis – Lietuva: Vytautas Antanas Dambrava diplomatinėje tarnyboje*. Sudarė Vidmantas Valiušaitis. Kaunas: *I laisvę* fondas, 2000, 445 p.

Ambasadorius Algirdas Žemaitis kalba FAO sesijoje. „XXI amžiaus“ redakcijos archyvas

Lietuvos URM garbės ženklų „Diplomatijos žvaigždė“⁹⁹.

Algirdas J. A. Žemaitis (1933–2011) studijavo ekonomiką, tarptautinę teisę, politinius mokslus ir filosofiją Bona'os ir Oxford'o universitetuose. 1959–1966 m. – ekonomistas privačiose firmose Chicago'je, vienos didžiausių JAV firmų *Borg Warner International* prezidento pavaduotojas. 1966–1968 m. – tarptautinės prekybos specialistas JAV Valstybės departamente. 1968–1992 m. – JTO Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) Romoje pa-

reigūnas, atsakingas už žemės ūkio programas Azijos ir Afrikos šalyse. 1983–1986 m. – FAO atstovas su ambasadoriaus rangų Pietų Sudane. Aktyviai dalyvavo lietuvių, ypač katalikiškose, organizacijose. ALT Chicago'os skyriaus vykdomasis sekretorius, Lietuvių katalikų mokslo akademijos centro valdybos narys. 1991–1994 m. – Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininko atstovas prie Maltos riterių ordino Didžiojo Magistro. 1992 m. jam suteiktas Lietuvos nepaprastojo ir įgaliotojo ambasadoriaus rangas. 1992–1999 m. – Lietuvos ambasadorius prie JTO Maisto ir žemės ūkio organizacijos Romoje¹⁰⁰. Jo iniciatyva bei pastangomis įvairiems žemės ūkio ir mitybos projektams Lietuva iš FAO gavo apie 14 mln. litų. 2000–2004 m. – ambasadorius, neetatinis konsultantas žemės ūkio klausimais be atlyginimo dirbo Lietuvos ambasadoje Italijoje. 2004 m. – ambasadorius, laisvasis konsultantas JT organizacijai¹⁰¹.

Gintė Bernadeta Damušytė-Damušis (gim. 1956, Cleveland'e, Ohio) 1979 m. baigė Wayne State universitetą (Detroit, Michigan), įsigydama politinių mokslų ir istorijos bakalauro diplomą. 1975 m. baigė vokiečių kalbos kursus Goethe'ės institute Vokietijoje. 1979–1991 metais dirbo Lietuvos informacijos centro New York'e bendradarbe, direktore. 1983–1988 metais – Pasaulio lietuvių bendruomenės Visuomenės reikalų komisijos valdybos pirmininkė. 1991–1996 metais dirbo Lietuvos misijoje prie Jungtinių Tautų. Nuo 1996 m. – delegacijos prie Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Vienoje vadovė. Nuo 1997 m. – Lietuvos ambasados Austrijoje patarėja, 1998 m. – laikinoji reikalų patikėtinė, o 1998–2001 m. – Lietuvos Respublikos ambasadorė Austrijai, Slovakijai ir Kroatijai. Nuo 2001 m. – Lietuvos ambasadorė

99 Mirė ilgametis diplomatas Vytautas Antanas Dambrava (2016-02-06) <http://lietuvosdiena.lrytas.lt/nelaimes/2016/02/06/news/mire-ilgametis-diplomatas-vytautas-antanas-dambrava-1619961/> (žiūrėta 2017 08 15)

100 Žemaitis, Algirdas. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas*. Vilnius: MELI, 2002, t. 2, p. 530–531.

101 Šiugžda, E. Ambasadorius Algirdas Jonas Aleksis Žemaitis (nekrologas). *XXI amžius*, 2012, vasario 17, nr. 7, p. 9.

prie NATO, 2006-2008 m. – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ambasadorė ypatingiems pavedimams, Lietuvos paramos Afganistanui koordinatore. 2008-2012 m. – Lietuvos ambasadorė Kanadoje, vėliau – URM ambasadorė ypatingiems pavedimams. Nuo 2013 m. – Lietuvos URM Užsienio lietuvių departamento direktorė ryšiams su Pasaulio lietuvių bendruomene. Nuo 2016 m. – Lietuvos ambasadorė Danijoje ir Islandijoje. 2003 m. apdovanota ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžiumi. 2008 m. išrinkta „Metų žmogumi“ (Balzeko muziejus, JAV)¹⁰².

Prof. dr. **Romualdas Misiūnas** (gim. 1945) studijavo istorijos mokslus Loyola'os ir Yale'io universitetuose. Dirbo užsienio šalių archyvuose. Nuo 1970 m. dėstė įvairiuose universitetuose, stažavo Maskvos ir Varšuvos universitetuose. Parašė keletą knygų. Nuo 1984 m. redagavo žurnalą *Baltic Forum*. Buvo Amerikos istorikų draugijos, Lituaniistikos instituto valdybos, AABS pirmininko pavaduotojas, Skandinavistikos puoselėjimo draugijos narys. 1991-1992 m. – Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos konsultantas patarėjas. 1994-1995 m. – Lietuvos užsienio reikalų ministro patarėjas. 1995 m. jam suteiktas nepaprastojo pasiuntinio ir įgaliotojo ministro diplomatinis rangas. Nuo 1995 m. – Lietuvos laikinasis reikalų patikėtinis, nuo 1996 m. iki 2001 m. – pirmasis nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Izraelyje¹⁰³.

Diplomatinį darbą taip pat dirbo: **Leonardas Linas Orientas** darbavosi Lietuvos ambasadoje (prie ambasadorių S. Lozoraičio, A. Eidinto ir S. Sakalausko), skatindamas JAV įmonių prekybą ir investicijas į Lietuvą; **Darius Sužiedėlis** 1991 m. dirbo Lietuvos

Ambasadorė Gintė Damušytė su Islandijos Prezidentu Guðni Th. Jóhannesson Signatarų namuose 2018 m. vasario 17 d. G. Damušytės asmeninis archyvas

Medalio už nuopelnus Lietuvos diplomacijai Sidabro kryžiumi apdovanotas buvęs Lietuvos ambasadorius Izraelyje Romas J. Misiūnas. Kairėje stovi: LR užsienio reikalų ministras Audronius Ažubalis. Martyno Ambrazo (ELTA) nuotrauka

102 Dokšaitė, D. Ambasadorė išeivijai iš išeivijos. *Pasaulio lietuvis*, 2012, lapkritis, nr. II, p. 16-18; Gintė Damušytė https://lt.wikipedia.org/wiki/Gint%C4%97_Damu%C5%A1yt%C4%97 (žiūrėta 2017 08 15)

103 Misiūnas, Romualdas. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas*. Vilnius: MELI, 1998, t. I, p. 692.

Aukščiausiojoje Taryboje pirmininko V. Landsbergio padėjėju, 1991-1995 m. Lietuvos ambasadoje – prie S. Lozoraičio ir Lietuvos misijoje prie Jungtinių Tautų; **Edvardas Tuskenis** (1964-2005) 1990-1991 m. dirbo Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo sekretoriato, 1995-1997 m. dirbo Lietuvos ambasadoje Washington'e (daugiausia rūpinosi ryšiais su žiniasklaida, JAV lietuvių ir žydų organizacijomis); dr. **Tomas Vizbaras Michalskis** – Lietuvos ambasadoje Washington'e¹⁰⁴, **Kerry Secrest** – Lietuvos ambasadoje Washington'e (pedagoginiams ir kultūriniais reikalams), **Žiba Jurėnaitė-Kelley** ir kt.

Algimantas Petras Gureckas (gim. 1923), teisininkas, ekonomistas. 1949 m. atvyko į JAV. Studijavo teisę ir ekonomiką Vilniaus, Tübingen'o, Connecticut'o ir New York'o universitetuose. Nuo 1968 m. dirbo JAV Vyriausiojo pašto valdyboje Washington'e investicijų analizės vyriausiojo specialistu. Aktyvus VLIK ir kitų JAV lietuvių organizacijų veikėjas. 1991 m. – Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos patarėjas politikos ir teisės klausimais. 1991-1994 m. – Lietuvos misijos prie JTO New York'e patarėjas. Nuo 1994 m. – Lietuvos ambasados Washington'e patariamąsios tarybos narys¹⁰⁵.

Marija Kriaučiūnienė (Krauchunienė) (1921-2017), pedagogė, tautodailininkė. 1947 m. atvyko į JAV. Studijavo Munchen'o ir Chicago'os universitetuose. 1967-1992 m. dirbo JAV Teisingumo departamento imigracijos skyriuje. Aktyvi lietuvių visuomenininkė, Chicago's lietuvių moterų klubo aktyvistė. Nuo 1983 m. – Lietuvos garbės vicekonsulė Chicago'je. Ji daug talkino „Lietuvos vaikų vilties komitetui“ kaip vertėja Chicago's ligoninėse iš Lietuvos atvežtiems vaikams ir jų mamoms¹⁰⁶.

Rita Dapkutė, Sąjūdžio iniciatorių prašoma padėti jiems dirbti su užsienio žiniasklaida, įkūrė Sąjūdžio informacijos biurą Vilniuje. 1990-1992 metais dirbo Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos informacijos biuro direktore¹⁰⁷.

Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo sulaukė ir du JAV lietuviai – generaliniai garbės konsulai – Vytautas Čekanauskas ir Vaclovas Kleiza.

1977 m. mirus ilgamečiam Lietuvos generaliniam garbės konsului Juliui J. Bielskiui Los Angeles, Lietuvos diplomatinės tarnybos šefas Stasys Lozoraitis naujuoju generaliniu garbės konsulu paskyrė **Vytautą Čekanauską** (1929-2009), elektros inžinierių. Tokiu būdu buvo išsaugotas, kad ir nelegalus, Lietuvos atstovavimas

104 Balašaitienė, M. A. Naujojo ambasadoriaus pirmieji žingsniai. *Pasaulio lietuvis*, 1994, sausis, nr. 1, p. 12-13; Černius, R. Leonardas Linas Orientas. Šokių šventė jau čia pat. *Draugas*, 2016, balandžio 16, nr. 45, p. 10; Darius Sužiedėlis https://lt.wikipedia.org/wiki/Darius_Su%C5%BEied%C4%97lis (žiūrėta 2017 08 15)

105 Gureckas, Algimantas Petras. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius: MELI, 2005, t. 7, p. 289.

106 Kriaučiūnienė, Marija. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas*. Vilnius: MELI, 1998, t. 1, p. 527; 2017 08 16 M. Remienės iš Čikagos laiškas J. Skiriui. AA, b. 29 („JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918-2018“ parengimo reikalu), l. n.

107 Marcinkevičiūtė, A. Rita Dapkutė: „Buvo laikas, kai pasijutau svetima ir Amerikoje, ir Lietuvoje...“ *Amerikos lietuvis*, 2005, balandžio 23, nr. 17, p. 6.

JAV Vakarų pakrantėje. Jis, kaip ir kiti garbės konsulai, dirbo be algos, diplomatinės atstovybės darbų išlaidas padengdavo iš savo kišenės. Jau nepriklausomos Lietuvos generaliniu garbės konsulu V. Čekanauskas buvo paskirtas 1992 m., o 1999 m. jis buvo apdovanotas LDK Gedimino ordino Karininko kryžiumi¹⁰⁸.

1985 m. dėl amžiaus bei susilpnėjusios sveikatos iš pareigų pasitraukus garbės generalinei konsulei Juzei Daužvardienei (1904-1990) Chicago'je, naujuoju generaliniu garbės konsulu buvo patvirtintas **Vaclovas Kleiza** (gim. 1933), psichologas ir sociologas. Konsulo pareigas ėjo iki 1998 m. Vėliau – neetatinis garbės konsulas¹⁰⁹.

Lietuvos užsienio reikalų ministerija JAV teritorijoje skiria naujus garbės konsulus, kurių dauguma – JAV lietuviai arba lietuviškų šaknų turintys JAV piliečiai. Buvo ir yra paskirti: Svaja Vansauskas-Worthington (Anchorage – Alaska), Kęstutis Paulius Žygys (Arizona – Phoenix), Daiva Čekanauskaitė-Navarrette (California – Los Angeles), Jonas Vytautas Prunskis (Colorado – Aspen), Stanley Balzekas, Jr. (Florida – Palm Beach), Algimantas A. Karnavičius (Florida – St. Petersburg), Roma Kličienė (Florida – Atlanta), Jacquelyn Brechter Clarkson (Louisiana – New Orleans), Jurgis Jurgutis (1936-2007, Michigan – Detroit), Algis Zaparackas (Michigan – Detroit), Saulius L. Anužis (Michigan – Lansing), Astra Julianne Michels (Nevada – Las Vegas), Eugene Charles Raimis (New Jersey – Mendham), Rimas Česonis (New York – Rochester), generalinė garbės konsulė Ingrida Gertrūda Bublys (Ohio, Indiana, Kentucky – Cleveland), Krista Butvydaitė-Bard (Pennsylvania – Philadelphia), Heinz Otto Veinsreideris (Stillwater – Minnesota), Kerry Elizabeth Secrest (Vermont – Brattleboro), Vytautas V. Lapatinskas (Washington – Seattle), Leslie Ann Liautaud (Wisconsin – Wascott)¹¹⁰.

Garbės generalinis konsulas Vytautas Čekanauskas Los Angeles. A+A Vytautas Čekanauskas 1929.III.07-2009.XI.30 (lankstinukas)

Garbės generalinis konsulas Vaclovas Kleiza. Amerikos lietuvių tarybos 50-ties metų veiklos sukaktis. Chicago, 1991, p. 6

108 Mirė Garbės konsulas Vytautas Čekanauskas. *Pasaulio lietuvis*, 2010, sausis, nr. 1, p. 42.

109 Nainys, B. Lietuvos konsulato Čikagoje sukaktis. *Pasaulio lietuvis*, 1994, kovas, nr. 3, p. 3-5; Kleiza, Vaclovas. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas*. Vilnius: MELI, 1998, t. 1, p. 501.

110 Lietuvos Respublikos Garbės konsulai <http://www.litua.com?lt/zinynas/konsulatai> (žiūrėta 2017 06 15); Lietuvos Respublikos Garbės konsulai <http://keliauk.urm.lt/incoming/united-states> (žiūrėta 2017 06 15)

JAV lietuviai karininkai Lietuvos kariuomenėje

Lietuvos valstybės atkūrimas vyko lygiagrečiai su Lietuvos krašto apsaugos bei kariuomenės atkūrimu. Praktiškai viską reikėjo kurti nuo nulio. 1990 m. balandžio 25 d. Vyriausybė įsteigė Krašto apsaugos departamentą, kuris pradėjo formuoti krašto apsaugos tarnybą. O gruodžio mėn. Kaune buvo įsteigti karininkų kursai. Lietuvos Aukščiausioji Taryba-Atkuriamasis Seimas 1992 m. lapkričio 19 d. aktu paskelbė, kad Lietuvos kariuomenė yra atkurta, tačiau iki tikros vakarietiškos kariuomenės, kokia ji yra šiandien, dar buvo toli gražu. Lietuvos kariuomenės „su-vakarietinizavimui“ svarbios įtakos padarė JAV lietuviai karininkai. Jie patriotiniais ir profesiniais sumetimais vyko į talką savo Tėvynės karinėms pajėgoms, parengti jas stojimui į NATO.

Vienas iš pirmųjų, atvykusių į Lietuvą, buvo JAV karo aviacijos dimisijos majoras dr. *Algirdas V. Kanauka* (g. 1931 m. Kaune). Prisimindamas pradžią jis yra sakęs: „1990 m. su grupe lietuvių inžinierių per Rygą atvažiavom į Lietuvą. Prie pasienio mus pasitiko grupė inžinierių iš Kauno ir Vilniaus universitetų (...) Sutikau daug šaunių atsikūrusios Lietuvos kariuomenės karininkų ir savanorių. Jie ir pats krašto apsaugos ministras mane pakvietė atvažiuoti, būti patarėju, skaityti paskaitas ir mokyti ko nors naujo“¹¹¹. Nuo 1992 m. dr. A. Kanauka buvo Lietuvos karo akademijos patarėjas, nuo 2005 m. – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos docentas, kvietinis profesorius. Rašė straipsnius karine tematika. 1992-2000 m. – Lietuvos krašto apsaugos ministerijos Gynybos štabo, 1994-1995 m. – Strateginio vystymo centro direktoriaus patarėjas, 2001-2003 m. – Baltijos instituto direktorius. A. Kanaukos pastangomis į lietuvių kalbą buvo išverstas NATO terminų žodynas (vadovavo Donatas Skučas). Gerai mokėdamas anglų ir vokiečių kalbas daug prisidėjo prie tarptautinio bendradarbiavimo programų vystymo su Austrijos ir JAV karinio rengimo institucijomis¹¹².

Trumpa, bet įspūdinga veikla sietina su JAV „Žaliųjų berečių“ kapitonu *Andriumi Eitavičiumi-Eiva* (g. 1948 m. Bonoje). Jis 1991 m. sausio 13 d., SSRS agresijos metu, patarimais padėjo Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos rūmų gynėjams, faktiškai vadovavo rūmų gynybai. Mokė gynėjus, kurie buvo labai blogai ginkluoti, ne tik ruošti rūmų gynybai, bet ir gaminti vadinamuosius „Molotovo kokteilius“ prieš galimą sovietinių tankų puolimą. Parlamento gynybos štabo vadovas pulk. Jonas Gečys prisimindamas sakė: „Jis visiems savanoriams buvo didžiulis moralinis autoritetas, tarsi gyva legenda“¹¹³. Lietuvos prezidentė Dalia Grybauskaitė 2011 m. dekretu

111 Lietuvai reikia patriotiškai nusiteikusių žmonių. *Pasaulio lietuvis*. 2007, lapkritis, nr. 11, p. 40.

112 Škiudaitė, A. Dr. Algirdas Kanauka, gyvenime siekiantis prasmės. *Draugas*. 2016, vasario 20, nr. 21, p. 7.

113 *Laisvės karžygiai. Knyga apie lietuvių kilmės karius, tarnavusius Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenėje* / sudarytojas ir vertėjas kapitonas Tomas Balkus. Pirmas leidimas. Vilnius: Lietuvos kariuomenė, 2014, p. 172.

jam skyrė Vyčio Kryžiaus ordino Riterio kryžiaus apdovanojimą už nuopelnus Lietuvos krašto apsaugai¹¹⁴.

1993 m. JAV karinės vadovybės siūlymu į Lietuvą atvyko pulkininkas **Edmundas Čapas** (1951–2015 m.) – ryšių karininku dirbti Zoknių kariniame oro uoste Šiauliuose. 1993–1994 m. dirbo pagal pagalbos ir kontaktų programą „Kariai-kariams“ (*Military to Military*). Daug dirbo įgyvendinant ir rengiant Lietuvos *Host Nation Support* koncepciją. 1996 m. E. Čapas į JAV lydėjo lietuvių delegaciją, atstovavusią Šiaulių oro uostui. Amerikiečiai žadėjo padėti Šiaulių oro uostui, nes suprato, jog jis galėtų sumažinti perpildytų Frankfurto ir Amsterdamo uostų apkrovimą. E. Čapas, įžvalgus logistikos specialistas, akcentuodavo, kad Šiaulių oro uostas bus klestin-tis tik tada, jei oro kompanijų skrydžiai bus ne atsitiktiniai, o reguliarūs, iš anksto numatyti ir suderinti pagal sutartis. 2003 m. ėjo krašto apsaugos ministro patarėjo pareigas logistikos klausimais¹¹⁵.

Minėtosios programos „Kariai-kariams“ rėmuose prasidėjo įdomus projek-tas – Lietuvos kariuomenės ir JAV Pennsylvania'jos gvardijos bendradarbiavimas pagal „Valstijos partnerystės programą“ (*State Partnership* programa). Pirmosios šios programos JAV ryšių karininkų grupės vadu 1993 m. buvo paskirtas Pennsylvania'jos gvardijos karininkas, JAV lietuvis pulkininkas **Robertas Barzilowski's**. Lietuvos kariai turėjo galimybę dalyvauti pratybose bei instruktorių rengimo *Train-the-trainer* pro-gramoje Pennsylvania'jos valstijoje. 2009–2012 m. Lietuvos ir Pennsylvania'jos naci-onalinės gvardijos kariai kartu dalyvavo operacijoje Afganistane.¹¹⁶

Dar iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo JAV karininkai, kilę iš Baltijos kraštų, kaip prisimena pulk.-leit. **Donatas Skučas**, 1988 m. Washington'e įsteigė Baltijos institutą, kuriam vadovavo pulkininkas Jonas A. Kronkaitis. Institutui pradžioje pri-klausė 10, o vėliau – 18 narių. Institutas veikė iki 2003 m. Jo nariai karininkai palaikė tik asmeninius ryšius su JAV valdžios pareigūnais, o veiklą finansavo savais pinigais¹¹⁷. Instituto tikslas buvo padėti išlaisvinti Baltijos šalis, o iškovojus nepriklausomybę – prisidėti prie kariuomenės ir Krašto apsaugos ministerijos atkūrimo. Tuo tikslu pulk. J. A. Kronkaitis (g. 1935 Širvintose), pulkininkas Algimantas Garsys (g. 1942 Dusetose)

114 Nenuilstantis karys – kapitonas Andrius Eiva (kalbino Arvydas Reneckis). Bernardinai.lt <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-03-18-nenuilstantis-karys-kapitonas-andrius-eiva/59754> (žiūrėta 2017 06 21)

115 Pasaulio pilietis – tarp Amerikos ir Lietuvos (trumpas ištraukos iš S. Tumėno knygos *Gyvenęs tarp Amerikos ir Lietuvos*) <http://www.kelmes.krastas.lt/?data=2015-10-28&rub=1146671142&id=1443108201&pred=2015-09-25> (žiūrėta 2017 06 19)

116 Lietuva ir Pensilvanijos nacionalinė gvardija stiprins bendradarbiavimą. <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/139417> (žiūrėta 2017 06 18)

117 *Laisvės karžygiai. Knyga apie lietuvių kilmės karius, tarnavusius Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenėje / sudarytojas ir vertėjas kapitonas Tomas Balkus. Pirmas leidimas. Vilnius: Lietuvos kariuomenė, 2014, p. 161–162; 2017 06 26 pulk.-leit. D. Skučo iš JAV laiškas J. Skiriui Vilniuje. AA, b. 25 (JAV lietuviai karininkai Lietuvos kariuomenėje nuo 1990 m.), l.n.*

ir pulk.-leit. D. Skučas (g. 1935 Klaipėdoje) 1995 m. gegužės mėn. parengė dokumentą „Lietuvos Valstybės Apsaugos struktūra-pasiūlymas“ (59 p.) anglų ir lietuvių kalbomis. O liepos mėn. D. Skučas vyko į Lietuvą, veždamas šio dokumento kopijas, kurios buvo išdalintos Seimo frakcijų pirmininkams ir krašto apsaugos ministrui. Tais pačiais metais krašto apsaugos ministras L. Linkevičius minėtus tris karininkus pakvietė dirbti patarėjais. 1996 m. sausio mėn. atvyko dirbti tik D. Skučas. Jis ministerijoje dirbo 1996 ir 2001–2004 metais¹¹⁸. Kaip jis pasakoja, „Seimas buvo nusistatęs nubraukti visas lėšas kariuomenei 1997 metų biudžete, faktiškai panaikinant kariuomenę. Kaip ministro patarėjas bei Seimo ir JAV LB komisijos pirmininkas, aš dirbau beveik kasdien Seime, įtikinėdamas Seimo narius pratęsti finansavimą Krašto apsaugos ministerijai. Su laiku jie tai padarė. Tuo įtikinėjimu aš išgelbėjau Lietuvos kariuomenę nuo netiesioginio sunaikinimo“¹¹⁹.

Nuo 1997 m. kovo mėn. iki 1999 m. birželio pulk. *Jonas Kronkaitis* ėjo krašto apsaugos viceministro pareigas, buvo atsakingas už Lietuvos kariuomenės struktūros reformą bei jos įgyvendinimą pagal integracijos į NATO reikalavimus. 1999 m. liepos 1 d. jam suteiktas Lietuvos kariuomenės brigados generolo laipsnis, jis paskirtas Lietuvos kariuomenės vadu (iki 2004 m. birželio 30 d.). J. Kronkaitis prisiminė, kad nuo 1997 iki 2001 metų buvo padėti tvirti teisiniai pamatai Lietuvos kariuomenei. Tie metai – reikšmingiausi kariuomenei metai¹²⁰. 2003 m. buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino Karininko kryžiumi. Buvusio krašto apsaugos ministro Česlovo Stankevičiaus nuomone, viceministras J. Kronkaitis buvo visų karinių reformų projektavimo architektas. Jis koordinavo kariuomenės vado ir Gynybos štabo rengiamus kariuomenės modernizavimo projektus, rengė ir siūlė sprendimus bei patarimus dėl jų įgyvendinimo. Tapęs kariuomenės vadu toliau vadovavo kariuomenės modernizavimui pagal NATO principus ir procedūras¹²¹.

Tuo metu pavyko gauti JAV sutikimą priimti Lietuvos kadetus į šios šalies karines akademijas, tokias kaip *United States Military Academy* (West Point, New York), *United States Naval Academy* (Annapolis, Maryland), *United States Air Force Academy* (El Paso County, Colorado) *United States Coast Guard Academy* (New London, Connecticut). Taip pat ir karininkus į tokias kolegijas, kaip *Command and General Staff College* ir *Army War College*. JAV padengdavo mokslo išlaidas. 2000 metais užsienyje mokėsi 230 karių¹²².

118 Balkus, T. Pulkininkas leitenantas Donatas Skučas. *Karys*. 2014, nr. 9, p. 20.

119 *Ten pat*.

120 Dobkevičius, K. Lietuvių išeivijos indėlis Lietuvos kelyje į NATO. http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2005/06/08/darb_02.html (žiūrėta 2017 06 18)

121 Česlovas Vytautas Stankevičius. Prisimenant krašto apsaugos ir Lietuvos kariuomenės esminės pertvarkos metus (*Draugo* korespondentė A. V. Škiudaitė). *Draugas*. 2015, birželio 16, nr. 70, p. 9.

122 Jonas Kronkaitis. Apie prarastus metus ir grėsmes Lietuvai. <http://www.lietsajudis.lt/index.php/37-naujienos/5589-jonas-kronkaitis-apie-prarastus-metus-ir-gresmes-lietuvai> (žiūrėta 2017 06 18)

JAV karo aviacijos pulkininkas *Romas Kilikauskas* (g. 1936 Jurbarko) 1992-1994 m. – JAV ambasados Vilniuje konsultantas kariniais klausimais. 1997-1998 m. – Lietuvos vidaus reikalų, 1999-2001 m. – krašto apsaugos viceministras. Jis kartu su pulkininku Algium Vaičeliūnu pradėjo vykdyti esminę Lietuvos karo akademijos reformą, panaudojant vadų rengimo prestižinę JAV, D. Britanijos ir Vokietijos karo akademijose patirtį, parengė naujas kariūnų mokymo ir kovinio rengimo programas. D. Britanijos Sandhurst'o karo akademijos instruktoriai padėjo įdiegti kandidatų į LKA kursantus (kariūnus) pradinio karinio, fizinio ir psichologinio rengimo kursus bei testavimą. Puskarininkų mokyklos reformą tiesiogiai koordinavo R. Kilikauskas, bendradarbiaudamas su D. Britanijos kariniais specialistais ir ekspertais. Jis taip pat parengė Antrojo operatyvinių tarnybų departamento (žvalgybos ir kontržvalgybos) plėtros ir veiklos pertvarką pagal NATO standartus projektus, vykdė departamento veiklos kontrolę¹²³.

JAV jūrų pėstininkų pulk. *Algimantas Garsys* (g. 1942 Dusetose), 1997-1999 m. Lietuvos kariuomenės generalinis inspektorius, koordinavo kareivių ir kariuomenės vienetų kovinio rengimo klausimus, be savo tiesioginių pareigų nuveikė didelį darbą rengiant naujus kariuomenės statutus, karių tarnybą reglamentuojančius normatyvus, reglamentus, procedūras ir standartus, atitinkančius NATO standartus. Daug prisidėjo, kad kariuomenėje neįsitvirtintų „diedovščina“ (kai vyresni skriaudžia jaunos karius). Jo vadovaujamos generalinės inspekcijos telefonai buvo viešai skelbiami kareivinėse, kad kareivis prireikus galėtų pasiskųsti¹²⁴. Tai prisidėjo prie palankaus psichologinio klimato tarp karių kūrimo. Be to, jam taip pat teko dirbti su karininkų karjeros projektais, prisidėti prie karinių uniformų dėvėjimo taisyklių kūrimo, parengti jaunojo kario kurso ir instruktorių rengimo programas¹²⁵.

1998 m. gegužę Pentagonas į Lietuvą atsiuntė gen. H. Kievenaar vadovaujamą įvertinimo misiją, kuri savo išsamioje ataskaitoje pateikė bendrą išvadą, kad Lietuva turi gerą krašto apsaugą ir kariuomenės plėtros planą bei sėkmingai jį įgyvendina. Lietuvos padaryta didelė pažanga ir 1999 m. balandžio 23-25 d. NATO valstybių vadovų susitikime Washington'e patvirtintas Narystės veiksmų planas atvėrė Lietuvai vartus į paskutinį pasirengimo NATO narystei kelio etapą¹²⁶. Tuo pačiu tai buvo ir vadovaujančias pareigas krašto apsaugos sistemoje ėjusią JAV lietuvių didelio indėlio pripažinimas.

123 Česlovas Vytautas Stankevičius. Prisimenant krašto apsaugos ir Lietuvos kariuomenės esminės pertvarkos metus (*Draugo* korespondentė A. V. Škiudaitė). *Draugas*. 2015, birželio 16, nr. 70, p. 9.

124 *Ten pat*, p. 8.

125 *Laisvės karžygiai. Knyga apie lietuvių kilmės karius, tarnavusius Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenėje* / sudarytojas ir vertėjas kapitonas Tomas Balkus. Pirmas leidimas. Vilnius: Lietuvos kariuomenė, 2014, p. 181.

126 Jonas Kronkaitis. Apie prarastus metus ir grėsmes Lietuvai. <http://www.lietsajudis.lt/index.php/37-naujienos/5589-jonas-kronkaitis-apie-prarastus-metus-ir-gresmes-lietuvai> (žiūrėta 2017 06 18)

Prof. William Mock'us iš Marshall Low School, LABAS vicepirmininkė R. Narušienė Vilniuje.
R. Narušienės asmeninis archyvas

JAV lietuvių teisininkų pagalba

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę jaunoji JAV lietuvių advokatų karta nusprendė susiburti, kad galėtų efektyviau prisidėti prie Lietuvos atkūrimo. 1991 m. gruodžio 19 d. Washington'e kaip pelno nesiekianti korporacija buvo įkurta **Amerikos lietuvių advokatų asociacija** (*Lithuanian-American Bar Association, Inc.*, sutrumpintai vadinama **LABAS**). Pirmaisiais šios korporacijos direktoriais buvo išrinkti Ernestas C. Raškauskas, Jr., Jonas M. Zerr, Irena P. Jokimčius, Bernardas V. Narušis ir Regina

F. Narušienė. Suformuluoti tokie šios teisininkų asociacijos tikslai: per lavinimo programas padėti teisininkų bendruomenėms JAV ir Lietuvoje pasiekti teisės profesijos aukščiausius standartus; laikantis materialinės teisės normų supažindinti Lietuvos žmones su JAV teisiniais procesais; užmegzti darnius, efektyvius ir produktyvius ryšius tarp JAV ir Lietuvos Respublikos bei padėti surasti teisės ekspertų, reikalingų Lietuvai¹²⁷. Buvo nuspręsta 1992 m. Vilniuje surengti pirmąjį Pasaulio lietuvių teisininkų kongresą. Kongreso tema – „Nepriklausomos Lietuvos valstybingumo vystymo politinės ir teisinės problemos“. Pirmoji ir bene svarbiausioji plenarinės sesijos tema buvo skirta Lietuvos Konstitucijai. Čia buvo pristatytas ir Lietuvos Konstitucijos projektas, kuris 1992 m. balandžio 21 d. buvo pateiktas viešam svarstymui. Konferencijoje svarstytos ir kitos temos, pavyzdžiui, baudžiamoji teisė ir procesas Lietuvoje; Lietuvos įstatymai, liečiantys ūkį ir prekybos įmones; teisininkų išsilavinimas ir etika; vyko diskusijos apie teismų nepriklausomybę¹²⁸. LABAS 1996 m. birželio 30-liepos 1 dienomis inicijavo antrąjį Pasaulio lietuvių teisininkų kongresą Vilniuje; 2003, 2006 ir 2009 metais surengė tarptautines teisininkų konferencijas Vilniuje. Didžioji dauguma atvykusių teisininkų – JAV lietuviai.

LABAS nariai Lietuvos spaudoje rašė straipsnius teisiniais klausimais, rūpinosi Lietuvos teisės specialistų ir studentų stažuotėmis Amerikoje, tarpininkavo tarp Lietuvos ir JAV universitetų teisės fakultetų užmezgant bendradarbiavimą. LABAS ir toliau tiria, rašo ir komentuoja Lietuvai aktualias teisinis problemas¹²⁹.

127 Narušienė, R. Amerikos lietuvių advokatų asociacija, p. 2. AA, b. 35 - JAV lietuviai advokatai. Ryšiai su Lietuva 1991-2017 m., l. n.

128 Narušienė, R. Amerikos lietuvių advokatų asociacija, p. 3. *Ten pat*; Kviečiame į teisininkų kongresą. *Tiesa*, 1992, gegužės 22, nr. 99, p. 6.

129 Narušienė, R. Amerikos lietuvių advokatų asociacija (kompiuterinio teksto straipsnis), p. 12. AA, b. 35 - JAV lietuviai advokatai. Ryšiai su Lietuva 1991-2017 m., l. n.

Pirmasis teisininkas, aktyviai įsijungęs Lietuvos nepriklausomybės pradžioje, buvo advokatas Povilas Žumbakis. Jis savo patarimais talkino Vytautui Landsbergiui, kuris jam atsiuntė laikinas taisykles, t.y. Laikinąją konstituciją, pagal kurią Lietuva tuo metu tvarkėsi. Vakaruose tų dokumentų niekas neturėjo. Prieš tai P. Žumbakis Chicago'je buvo sušaukęs apie 150 amerikiečių advokatų, teisėjų ir žiniasklaidininkų susitikimą, kur jiems buvo papasakota, kas dedasi tuo metu Lietuvoje. To renginio stenogramas ir Laikinąją konstituciją anglų kalba P. Žumbakis išspausdino 4000 egzempliorių ir išplatino. Knygos pateko į pasaulio teisininkų akiratį, jas gavo universitetai ir bibliotekos. Taip to meto Lietuvos įstatymai buvo pristatyti pasauliui¹³⁰.

1991-1992 m. LABAS valdyba susitiko su Lietuvos valdžia, teisininkais, universitetų teisės fakultetų vadovybe aptarti, kaip LABAS galėtų jiems padėti. Tuo pačiu laiku LABAS dalyvavo Amerikos advokatų asociacijos delegacijoje, konsultavusioje Lietuvą kuriant naująją Konstituciją. Konsultacijų metu nuspręsta 1992 m. Vilniuje surengti pirmąjį Pasaulio lietuvių teisininkų kongresą.

Atvirutė „Prisiminkite Lietuvą“.
J. Skirius asmeninis archyvas.

3. BALF'o materialinė ir finansinė parama iki 2008 m.

BALF'o pagrindinės paramos posūkis į Lietuvą. 1990 m. lapkričio 10 d. Cleveland'e vykusiame BALF'o direktorių metiniame suvažiavime buvo nutarta prioritetinį organizacijos dėmesį skirti Lietuvai. Suvažiavimo metu savo pranešime pirmininkė Marija Rudienė nurodė, kad ji su vyru Antanu Rudžiu šią vasarą dalyvavo kardinolo Joseph Bernardin'o sudarytoje delegacijoje lankant Lietuvą. Jos metu pirmininkė patyrė, kad šalpa tikrai yra labai reikalinga Lietuvos gyventojams, ypač buvusiems Sibiro tremtiniais, našlaičiams ir seneliams. Baigdama savo pranešimą M. Rudienė pasakė, kad „BALF'as buvo reikalingas, yra reikalingas ir bus reikalingas, kol bus vargstančių lietuvių“¹³¹. O tokių balfininkai priskaičiavo šimtus tūkstančių Lietuvos gyventojų. Kad šalpos prioritetu jau tampa Lietuvos gyventojai, akivaizdžiai rodo 1990 m. sausio 1 d.-rugsėjo 30 d. fondo šalpos išlaidos. Per tą lai-

130 Žumbakis, P.: Galėtume turėti pusę milijono Lietuvos ambasadorių! *Amerikos lietuvis*. 2015, kovo 5, nr. 9, p. 16.

131 1990 11 10 BALF direktorių suvažiavimo Cleveland'e protokolas. *LTSC/PLA*, f. BALF, d. 4, b. 2, l. n.